

หัวข้อวิจัย	การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
ผู้ดำเนินการวิจัย	นางสาวณัฐรา ผิวมา นางสาวภัทรพร ทิมแดง และ นายจุฑาวุฒิ จันทรมาลี
ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรณพ ชมชัยยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญจวน ประวัติเมือง
หน่วยงาน	คณะวิทยาการจัดการ ศูนย์พงษ์สวัสดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามจากผู้บริหารในเขตกรุงเทพมหานคร และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS เพื่อหาข้อสรุปทางสถิติ

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 1.04$) โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ($\bar{X} = 1.60$) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน ($\bar{X} = 1.19$) และด้านที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ด้านการเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชน กับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน ($\bar{X} = .90$)

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า อายุ การศึกษา ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากผลสรุปดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงจัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่เพียงแต่จะส่งผลให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่ยังครอบคลุมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์จากธุรกิจท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านรายได้มาใช้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวเองพัฒนาไปอย่างยั่งยืน

Research Title : Local Community Participation in the Eco-Tourism Development : a Case Study of Sai-Noi Floating Market, Nonthaburi.

Researcher : Miss Nattha Phiwma, Miss Phattaraporn Timdang and Mr.Juthawut Jantaramalee

Research Consultants : Asst.Prof.Orawan Chomchaiya and Asst.Prof.Runjuan Prawatmuang

Organization : Faculty of Management Science Pongsawad Center Suan Dusit Rajabhat University

Academic Year : 2006

ABSTRACT

The research of Local Community Participation in the Eco-Tourism Development : a Case Study of Sai-Noi Floating Market, Nonthaburi. The purposes of this study were, to study the level of local involvement and the factors which influence local involvement in Eco-Tourism development including problems, obstacles and suggestions to improve local involvement in the Eco- Tourism development of Sainoy Floating Market. Questionnaires were used for data collection from the population in Bangkok and survey data was examined by SPSS for Windows to produce statistical summary.

The results found that all over local people participate to develop the tourism site in average ($\bar{X} = 1.04$). Also, the most important of local people's participation was the majority attached the greatest importance to preserving their home surrounding ($\bar{X} = 1.60$). The next important priorities in relation to tourism development was to be able to participate in local decision making ($\bar{X} = 1.19$) and the least important of local people's participation was attended to suggest their ideas to protect tourism site which around their local with local's committee every month ($\bar{X} = .90$).

As for, the factors which influence the level of local involvement in the Eco-Tourism development of Sai-Noi Floating Market were found that age, education, knowledge of Eco-Tourism, problems and obstacles are the factors with respect to level of local involvement in the Eco-Tourism development.

According to these results, Eco-Tourism is a model of sustainable tourism which not only affects the tourism industry, but also brings an income to preserves nature and the environment for developing future tourism business.

กิตติกรรมประกาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยสำหรับอาจารย์ ซึ่งมีความสนใจในเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อเสนอแนะทางด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี จากหลายฝ่ายโดยมีผู้เชี่ยวชาญคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรวรรณ ชมชัยยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์รัญจวน ประวัติเมือง เป็นที่ปรึกษาในทุกขั้นตอน คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยครั้งนี้

ณัฐรา ผิวมา

มีนาคม 2550

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงคาบเกี่ยวของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535–2539) และฉบับที่ 8 (2540–2544) มีความผันผวนและเกิดวิกฤติ เกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจค่อนข้างรุนแรง ทำให้รัฐบาลต้องเร่งกำหนดมาตรการในการนำเงินตราเข้าประเทศเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาทางเศรษฐกิจ และมาตรการที่สำคัญของรัฐบาลมาตราหนึ่ง ในหลายๆ มาตรการก็คือ การส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อชักชวนให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย พร้อมกับส่งเสริมและเปลี่ยนทัศนคติ ในการท่องเที่ยวของคนไทยที่นิยมเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ ให้หันมาท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539: 15) โดยมาตราดังกล่าวนี้นี้กำหนดขึ้นเพื่อให้การพัฒนากการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งมีนโยบายหลัก คือ ให้ประชาชน หรือชุมชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งด้านการวางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบโดยการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวนับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของแทบทุกประเทศทั่วโลก และเป็นอุตสาหกรรมที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง สำหรับประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา นั้น ธุรกิจการท่องเที่ยวได้เคยเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้หลักให้ประเทศถึงร้อยละ 5 ของ GDP (Growth Domestic Product) หรือคิดเป็นมูลค่าสูงถึง 285,272 ล้านบาทในปี 2545 ที่ผ่านมา (<http://www.tat.or.th> สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2548) ซึ่งจัดเป็นอันดับต้นๆ ของรายได้ที่เข้าประเทศทั้งหมด ดังนั้นธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงถือได้ว่ามีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งที่จะมีส่วนช่วยพลิกฟื้นวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศซึ่งประสบปัญหา มาตั้งแต่ปี 2540 แต่อย่างไรก็ตามภาพแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ ไทยดังกล่าวนี้เป็นเพียงผลลัพธ์จากตัวเลขทางเศรษฐกิจเท่านั้นเพราะ ในทางตรงกันข้าม การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งยังทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกมากมาย ทั้งนี้มีสาเหตุอัน

เนื่องมาจากความไม่พร้อมในการรองรับ และยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องบทบาท และภาระหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมใน การกำกับดูแล ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ จึงได้มีการนำเอาแนวคิดและหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาใช้ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศน์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการพิทักษ์รักษาระบบนิเวศน์อย่างยั่งยืนตลอดไป

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: 6-7) ได้กล่าวถึง ผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ว่า ปัจจุบันประเทศที่กำลังพัฒนาได้มีการนำทรัพยากร ในประเทศออกมาเสนอขายในรูปของการท่องเที่ยว เช่น วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศทำให้เกิดผลกระทบในด้านลบมากมาย เช่น ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ทางธรรมชาติเพื่อสร้างสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาความแออัด ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในการรับวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดการสูญเสียความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งผลให้พฤติกรรมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผลกระทบในด้านลบที่เกิดขึ้นกับ แหล่งท่องเที่ยวที่มีสาเหตุมาจากขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้ทำให้เกิดกระแส การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นไปยังชุมชน หรือประชาชนในท้องถิ่นให้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ในสภาพเดิมให้นานที่สุด โดยสร้างกระแสให้เกิดความร่วมมือกันของชุมชนท้องถิ่น ให้เข้ามามีบทบาทแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจในการที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ว่าการท่องเที่ยวจะมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น ให้มีสภาพที่ดีขึ้น (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538: 3-5)

ตลาดน้ำไทรน้อย ตั้งอยู่ริมคลองพระพิมลราชาเป็นศูนย์รวมของอาหารคาวหวาน ผักผลไม้ หลายชนิดที่ชาวบ้านนำมาจำหน่ายริมฝั่งคลอง มีรสชาติอร่อย สะอาด ถูกหลักอนามัย และราคาเป็นกันเอง สามารถเลือกซื้อเลือกหาตามต้องการ นอกจากนี้ชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตของชาวนนทบุรี ที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งคลอง ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติและความเป็นไทยอยู่ โดยเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 08.00-17.00 น. บริเวณตลาดน้ำมีเรือล่องคลองพระพิมลราชา

ออกทุกชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 09.30-16.00 น. นำเที่ยวชมวัดไทรใหญ่ และสวนมะพร้าวมีเยาวชนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำชม

การเดินทาง โดยรถยนต์ สายบางบัวทอง-ตลิ่งชัน แยกซ้ายมือเข้าสู่ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ประมาณ 13 กิโลเมตร เข้าตลาดน้ำไทรน้อย ช่างที่ว่าการอำเภอไทรน้อย มีเรือ ให้บริการโดยสารและนำเที่ยวจากท่าน้ำนนทบุรี-ไทรน้อย (<http://nonthaburi.doae.go.th> สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2549)

ดังนั้นในแต่ละปีจึงมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยว และสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

จากรูปแบบกิจกรรม และการให้บริการการท่องเที่ยวที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายในแม่น้ำ ลำคลองต่างๆ การล่องเรือเที่ยวชมตลาดน้ำ การล่องเรือเที่ยวชมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทยตามริมฝั่งน้ำต่างๆ กิจกรรมท่องเที่ยวเหล่านี้ มีการบริการทั้งอาหาร และเครื่องดื่ม ซึ่งผู้ขาย ตลอดจนนักท่องเที่ยวอยู่บนเรือสามารถทั้งเศษขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำได้โดยตรง เป็นเหตุให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวงจรชีวิตสัตว์น้ำต่างๆ นอกจากนี้การเอาเรือเปรียบนักท่องเที่ยว การแข่งขันทางด้านธุรกิจที่ขาดการควบคุม การก่อสร้างบ่อลูกที่สาธารณะประโยชน์และแนวลำคลองอย่างไร้ความรับผิดชอบ ทำให้เสียทัศนียภาพของการท่องเที่ยว และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำระบบการบริหารจัดการที่ดี และมีประสิทธิภาพมาใช้ เพื่อให้ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวได้รับการดูแลรักษาและพัฒนาควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ที่อยู่ใกล้ชิดกับแหล่งท่องเที่ยวว่าจะมีระดับการมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ต่อ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจะศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาวางแผนพัฒนา และกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

2. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วม ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

2. นำไปเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาวางแผนพัฒนา และกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อย โดยได้กำหนดขอบเขตในด้านต่างๆ ไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ศึกษาจะอยู่ในเขตตำบลคลองขวาง อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ ศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วม ความแตกต่างทางพื้นที่ของที่ตั้งชุมชน ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะตลาดน้ำไทรน้อย

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาเฉพาะประชาชนในเขตตำบลคลองขวาง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ การศึกษาค้นคว้านี้ได้กำหนดตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

- ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นในเขตอำเภอไทรน้อย ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในทางอ้อม โดยเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในการร่วมคิด ร่วมกิจกรรม และร่วมประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับ การอนุรักษ์ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ชุมชนในเขตตำบลคลองขวาง อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสงวนรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการรับรู้บทบาทในการปฏิบัติตนเองต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - 1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว
 - 1.2 นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - 1.3 การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย
 - 1.4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
 - 2.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco - tourism)
 - 2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
 - 3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 3.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
4. แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และการจัดการทรัพยากรของชุมชน
5. ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดนนทบุรี
 - 5.1 ข้อมูลพื้นที่ และสภาพภูมิประเทศ
 - 5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดน้ำไทรน้อย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

เสรี วังไพจิตร (2534:12) กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยว(Tourism) หมายถึง การที่หรือประชาชนได้ไปเยี่ยมชมยังสถานที่หนึ่งเพื่อการเที่ยวชมเมืองเพื่อเยี่ยมชมญาติและเพื่อนไปพักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้น และระยะยาว และอาจขยายความรวมไปถึงบุคคลที่เดินทางไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการทางการ เมืองหรือการประชุมทางธุรกิจหรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ทาง

ธุรกิจตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์โดยผู้มาเยือนเหล่านี้สามารถใช้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ

ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงประกอบไปด้วยกิจกรรม และบริการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ในการเดินทาง เช่น การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม สถานขายอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านค้า สถานบันเทิง สิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ และบริการต้อนรับที่เต็มไปด้วยอัธยาศัยไมตรีต่อผู้ที่เดินทางจากบ้านตนเองมายังท้องถิ่นอื่น ซึ่งในที่นี่หมายความรวมถึงบริการสำหรับนักท่องเที่ยว และบริการที่เกี่ยวข้องไปถึงนักท่องเที่ยวทุกสาขาด้วยตามแนวคิดนี้ นักท่องเที่ยวแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. นักท่องเที่ยวต่างชาติ (Foreign Tourist หรือ International Tourist) คือนักท่องเที่ยวที่เดินทางจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งนิยามที่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางสถิติของสันนิบาติได้ประชุม และกำหนดเมื่อปี พ.ศ. 2480 ว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ ผู้ที่เดินทางไปเยือนประเทศใดประเทศหนึ่งอันมิใช่ประเทศที่พำนักอาศัยตามปกติของตน และต้องพำนักในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงขึ้นไป

2. นักท่องเที่ยวในประเทศ (Domestic Tourist) เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางในประเทศตน ซึ่งคณะกรรมการทบทวนทรัพยากรการท่องเที่ยวแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้พิมพ์นิยามของคำว่านักท่องเที่ยวในประเทศออกเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2516 คือ นักท่องเที่ยวผู้ที่เดินทางออกไปจากบ้านอย่างน้อย 50 ไมล์ วัตถุประสงค์เพื่อติดต่อธุรกิจ และแสวงหาความเพลิดเพลิน กิจกรรมส่วนตัว หรือวัตถุประสงค์อื่นใดก็ตามยกเว้นการเดินทางไปทำงานไม่ว่าเขาจะพักค้างคืน หรือเดินทางกลับในวันเดียวกันนั้นหรือไม่ก็ตาม

Mcintosh and Goeldner (1986: 4) การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ (การกระทำต่อกัน และกัน) ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐบาลผู้เป็นเจ้าของบ้าน และชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจ และต้อนรับขับสู้นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนอื่นๆ

Hunziker และ Krapf (อ้างถึงในม.ล. ต๋อย ชุมสาย, 2518: 41) การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง เป็นความสัมพันธ์เบ็ดเสร็จ และปรากฏการณ์ทั้งหลายทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพักอาศัยอยู่อย่างชั่วคราวของคนต่างถิ่นที่พักอยู่ ทั้งนี้มีเงื่อนไขมิใช่เป็นการตั้งหลักฐานเพื่อประกอบอาชีพเป็นการชั่วคราวหรือถาวรทำให้เกิดผลกำไร

Alberto Sessa (อ้างถึงใน ธรรมนูญ ประจวบเหมาะ, 2529: 3) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) หมายถึง กลุ่มกิจกรรมใดๆ ในสังคมที่ให้ผลผลิตและบริการ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้มนุษย์ทั้งด้านจิตใจ และร่างกาย และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 มาตรา 4 (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 72: 2522) ได้กำหนดขอบเขตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและความหมายของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่า

1. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง อุตสาหกรรมใดๆ ที่จัดให้มี หรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในและภายนอกราชอาณาจักรไทย โดยมีค่าตอบแทนและหมายความรวมถึง

ก. ธุรกิจการนำเที่ยว

ข. ธุรกิจโรงแรม

ค. ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการ และสถานที่ตากอากาศ สำหรับนักท่องเที่ยว

ง. ธุรกิจขายของที่ระลึก สำหรับนักท่องเที่ยว

จ. ธุรกิจกีฬา สำหรับนักท่องเที่ยว

ฉ. การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดงออกร้าน การโฆษณาเผยแพร่ หรือดำเนินการอื่นใด โดยมีความมุ่งหมาย หรือชักนำ หรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

2. นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องที่อื่นเป็นถิ่นที่อยู่ปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือรายได้

องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่

1. นักท่องเที่ยว คือผู้ที่มาเยือนชั่วคราว ซึ่งมักจะมาพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป การมาเยือนมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1.1 พักผ่อน

1.2 ทำธุรกิจ

1.3 เยี่ยมญาติ

1.4 เพื่อประชุมสัมมนา

2. สถานที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติโบราณสถาน ตลอดจนสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น

3. สถานประกอบการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวระหว่างพำนักอยู่ในประเทศ ได้แก่ ที่พักแรม โรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร พาหนะขนส่ง ชายของที่ระลึก และธุรกิจนำเที่ยว แหล่งบันเทิงต่างๆ

4. แรงงานภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

5. ลักษณะการจัดนำเสนอสินค้าและบริการทางด้านการท่องเที่ยว

ลักษณะและหลักการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจทางด้านการบริการ ซึ่งเป็นการให้บริการที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ เป็นบริการในรูปของการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่สามารถตรวจสอบคุณภาพของสินค้าได้ล่วงหน้า ในการตัดสินใจในการซื้อสินค้าที่เป็นบริการนั้นก็เพียงการคาดหวังไว้ว่าจะได้รับการบริการที่ดีจากธุรกิจอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว โดยได้รับการจูงใจด้วยวิธีการต่างๆ ผลของการซื้อสินค้าบริการนั้น จะปรากฏออกมาในลักษณะของความรู้สึกทางใจ เช่น ความพึงพอใจ ความสุข ความบันเทิง ความตื่นเต้น ความผิดหวัง ความเบื่อหน่าย เป็นต้น

บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมอันเคยเป็นเพียงผลพลอยได้นั้น ได้กลายมาเป็นกิจกรรมหลักที่ทำรายได้ให้กับประเทศมากที่สุดในปัจจุบัน ด้วยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวนี้ สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในรูปของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เกิดการขยายตัวทางด้านการค้าและการลงทุนในธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจก่อสร้าง อุตสาหกรรม อาหาร ขนส่ง สิ่งทอ เกษตรกรรม สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ฯลฯ จากสิ่งดังกล่าวเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบทรอบๆ บริเวณที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รัฐบาลและองค์กรของรัฐบาล จึงได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกในอนาคต โดยเน้น การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวไว้ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อการกระจายรายได้ และการจ้างงานออกไปสู่ภูมิภาคของประเทศ เปิดโอกาสให้กับประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ ระดับ รวมทั้งเพื่อฟื้นฟูศิลปประเพณีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้เพื่อนำวัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า และเพื่อส่งเสริมให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสื่อในการสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยด้วยการปลูกจิตสำนึกให้กับคนในสังคมได้ตระหนักถึง

ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม โดยชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในด้านระบบนิเวศน์ที่เสื่อมโทรม โบราณสถานถูกทำลาย วัฒนธรรม ท้องถิ่นถูกรบกวนโดยวัฒนธรรมต่างชาติ รวมไปถึงการหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้น

1.2 นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

นโยบายของรัฐบาล นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบันในช่วงเวลาที่ผ่านมา นโยบายของรัฐบาลไทยตั้งแต่สมัย ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2531 มาจนถึงปัจจุบัน รัฐบาล ฯพณฯ พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร รวม 8 รัฐบาล ได้ให้ความสำคัญเรื่องของการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยว โดยบรรจุไว้ในนโยบายของรัฐบาลทุกชุด ส่วนเนื้อหาสาระของแนวนโยบายในแต่ละยุคสมัยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของประเทศ และความต้องการใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไปในทิศทางใดในยุคนั้นๆ

1. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลชุด พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2531

ดำเนินการให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วย ตลอดจนภาคเอกชนมีบทบาทที่เกื้อกูล และส่งเสริมการแสวงหา พัฒนา และขยายตลาดการค้าและการท่องเที่ยว ตลอดจนการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อการสร้างงาน และถ่ายทอดเทคโนโลยี

2. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลชุด พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2534

ด้านการบริการนอกเหนือจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการสร้างงาน และนำเงินตราต่างประเทศเข้ามามากขึ้นแล้ว รัฐบาลจะเริ่มการพัฒนาบริการด้านซ่อมบำรุงพาหนะทั้งทางบก ทางน้ำ และอากาศ ให้เป็นศูนย์กลางซ่อมบำรุงใหญ่ในภูมิภาค

3. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลชุด นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2543

ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และแรงงานกับมิตรประเทศ หรือกลุ่มประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย พร้อมกับฟื้นฟูการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ตะวันออกกลาง ให้คืนสู่สภาพเดิมโดยเร็วโดยเร่งส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีของประเทศในตลาดท่องเที่ยวต่างประเทศ

4. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี แถลงไว้ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2535

เพื่อให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมากได้พัฒนา
ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลจึงมีนโยบายดังนี้

4.1 ส่งเสริมให้เอกชนมีบทบาทในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรัฐจะเป็นฝ่าย
อำนวยความสะดวก และสนับสนุน รวมทั้งจะกำกับดูแลกิจการมัคคุเทศก์ให้มีมาตรฐานเป็นที่
ยอมรับ

4.2 ส่งเสริม และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและ
ระดับนานาชาติ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวต่างประเทศรู้จักประเทศไทยในแง่มุมที่ถูกต้อง

4.3 พัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้โดยเร่งขยาย
โครงข่ายบริการพื้นฐาน พัฒนาอุตสาหกรรมบริการให้มีมาตรฐาน

4.4 ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนท่องเที่ยวในประเทศให้มากขึ้น

4.5 อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเอื้ออำนวย
ต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว

5. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีแถลงต่อ
รัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538

รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้สามารถทำ
รายได้เข้าประเทศมากขึ้น ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติอัน
เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่ายิ่งโดยจะดำเนินการ

5.1 ส่งเสริม และสนับสนุนการลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และธุรกิจต่อเนื่อง
โดยเฉพาะอุตสาหกรรมโรงแรม รวมทั้งพัฒนาระบบบริการให้มีคุณภาพ และมาตรฐานสามารถ
แข่งขันต่างประเทศ

5.2 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมดุลกับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งให้มี
ความสะดวก และปลอดภัยด้วยการพัฒนาปรับปรุง และจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และ
บริการพื้นฐานต่างๆ อย่างทั่วถึง

5.3 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้เกิด
เครือข่ายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในภูมิภาคโดยมีประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง

5.4 เสริมสร้างค่านิยมให้ประชาชนท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น

5.5 ขยายการผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีปริมาณ และคุณภาพสอดคล้องกับ
ความต้องการตลาดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

6. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาไว้เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2539

รัฐบาลจะส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้สามารถทำรายได้เข้าประเทศมากขึ้นควบคู่ไปกับการธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่า โดยจะดำเนินการ

6.1 เสริมสร้างค่านิยมให้ประชาชนท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น

6.2 ส่งเสริมการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืนให้สามารถรองรับการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวในระยะยาว

6.3 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกปลอดภัย มีความสวยงามและเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวตลอดไป

6.4 ส่งเสริม และพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ โดยร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการขยายโครงข่ายสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และการบริการต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของการตลาด และมีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ

7. นโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาล นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540

7.1 นโยบายเร่งด่วน: ส่งเสริมเสถียรภาพ และความเชื่อมั่นในระยะเศรษฐกิจว่าด้วยเรื่องการเพิ่มรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ รายการ (4) เร่งรัดการขยายตัว และขจัดอุปสรรคการท่องเที่ยว โดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับภาคเอกชน ตลอดจนส่งเสริมโครงการ “ไทยเที่ยวไทย” เพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศ

7.2 นโยบายปานกลาง: ปรับโครงสร้าง และระบบสังคมว่าด้วยเรื่องการปรับโครงสร้างด้านการบริการของการท่องเที่ยว โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศ และส่งเสริมนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้กลับเข้ามาเที่ยวเมืองไทยอีก

7.3 นโยบายต่างประเทศ: ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้จะมุ่งเน้นกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค

8. นโยบายการส่งเสริมท่องเที่ยวของรัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงไว้ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544

การท่องเที่ยว คือ หนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินเข้าสู่ประเทศ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพ และมาตรฐานของการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการ และการท่องเที่ยว และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของ ภาคบริการ และการท่องเที่ยว ดังนี้

8.1 ด้านการพัฒนาภาคบริการ

8.1.1 ปรับปรุง และพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอันจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย

8.1.2 จัดให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพภาคบริการอย่างเต็มที่

8.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

8.2.1 เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์ และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค

8.2.2 บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกโดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ

8.2.3 เร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และทรัพย์สินทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่

8.2.4 เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพรวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมโดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

8.2.5 เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

สรุปจากนโยบายของรัฐบาลทั้ง 8 ชุดที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญ และมุ่งเน้นเรื่องการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการสร้างงาน และนำเงินตราเข้าประเทศรวมทั้งฟื้นฟูเศรษฐกิจ ซึ่งได้รับผลกระทบจากภายนอกที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรม

1.3 การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย

จากการศึกษาแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ หรือเรียกกันว่าแผนเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งได้ดำเนินการจัดทำแผนต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน พบว่าในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 (พ.ศ.2504-2519) ไม่ได้วางเรื่องแนวทางการท่องเที่ยวไว้เลย จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) เป็นต้นมาจึงได้มีการกำหนดแผน และทิศทางการพัฒนาไว้อย่างจริงจัง

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) รัฐบาลได้วางนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1.1 นโยบาย รัฐจะให้ความสำคัญในด้านการเพิ่มรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น เพื่อช่วยลดภาวะการขาดดุลการค้าการชำระเงินระหว่างประเทศ

1.2 เป้าหมาย กำหนดให้มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยร้อยละ 11 คือ ในปี 2524 ให้มีนักท่องเที่ยว 2.2 ล้านคน มีวันพักเฉลี่ย 5.5 วัน ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 19 เป็น 11,700 ล้านบาท

1.3 กำหนดแนวทาง และมาตรการอย่างชัดเจนในการส่งเสริมท่องเที่ยวโดยพยายาม รักษาตลาดการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม และแสวงหาตลาดใหม่ รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดรูปธุรกิจการท่องเที่ยว การยกมาตรฐานกำลังคนในธุรกิจท่องเที่ยว

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)ได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน โดยวางนโยบายไว้ดังนี้

2.1 นโยบาย ส่งเสริม และชักจูงให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทยมากขึ้นพักนานวัน และใช้จ่ายมากขึ้น ชะลอการเดินทางออกไปท่องเที่ยวของคนไทยให้น้อยลงส่งเสริม และสนับสนุนการลงทุนทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งสร้างความมั่นใจ และความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

2.2 เป้าหมาย เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ยร้อยละ 8.4 ต่อปี คือ มีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2529 จำนวน 2.9 ล้านคน มีวันพักเฉลี่ย 5.5 วัน รายได้จากการท่องเที่ยวประมาณ 50,000 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 21.5 ต่อปี

2.3 มาตรการ กำหนดมาตรการในการทำนุบำรุงรักษา และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยปรับปรุงพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้มีอำนาจในการควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระบบบริการท่องเที่ยวให้แข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้ รวมทั้ง

ปรับปรุงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อชักจูงนักท่องเที่ยวทั้งต่างประเทศ และในประเทศ ให้เที่ยวในเมืองไทยมากขึ้น

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ในส่วนของการท่องเที่ยวได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาระบบการผลิต การตลาด เทคโนโลยี และการพลังงานว่า “สร้างกลไกระบบประสานแผนปฏิบัติการเพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ภาคปฏิบัติ รวมทั้งประสานงานด้านการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และการตลาด” และได้วางนโยบายการพัฒนาการไว้ดังนี้

3.1 สร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการตลาดให้เป็นไปโดยสอดคล้อง และในทิศทางเดียวกัน

3.2 เน้นการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว และการดำเนินการที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ให้ดีขึ้น

3.3 เสริมสร้างสินค้าท่องเที่ยวให้เป็นระบบ และให้เด่นเป็นประจำปีเพื่อนำสินค้านี้ไปเผยแพร่ต่อไป

3.4 ส่งเสริมการจัดระเบียบธุรกิจ และการบริการทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี

3.5 เสริมสร้างความมั่นใจ และความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

3.6 เน้นการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่มีคุณภาพศักยภาพ และมีส่วนแบ่งตลาดในระดับสูง และแสวงหาตลาดท่องเที่ยวใหม่โดยพิจารณาภาวะการผันผวนทางเศรษฐกิจโลก

3.7 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการส่งเสริมการตลาด

3.8 ส่งเสริม และชักจูงชาวไทย และผู้ที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยให้เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น

3.9 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในคุณประโยชน์ของการท่องเที่ยวสร้างภาพพจน์ที่ดีของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

3.10 ส่งเสริม และประสานการลงทุนพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐบาล และภาคเอกชนให้เป็นไปโดยสอดคล้องกันเพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ

3.11 สนับสนุนการลงทุนด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

3.12 ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้มีการลงทุนขนาดกลาง ขนาดเล็ก เพื่อให้รับกับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศระดับกลาง และนักท่องเที่ยวชาวไทย

3.13 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาล และภาคเอกชนให้มีการพัฒนา และส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยว

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ในช่วงแผนพัฒนา

เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 นี้ ได้มีการกล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในส่วนที่ 2 เรื่อง แนวทางการรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ โดยตั้งเป้าหมายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพื่อเป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศให้ขยายตัวไม่ต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยร้อยละ 13 ต่อปี และจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 8 ต่อปี

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) รัฐบาลกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในส่วนที่ 5 เรื่องการพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคน และคุณภาพชีวิตโดยตั้งเป้าหมายการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการขยายตัวด้านรายได้ไม่ต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยร้อยละ 15 ต่อปี และจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ต่อปี

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) รัฐบาลกำหนดให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การเสริมสมรรถนะ และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อไปสู่การจ้างงาน การกระจายรายได้สู่ชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ แผนฉบับนี้ถือเป็นฉบับแรกที่ได้ระบุเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่คุณภาพแทนการพัฒนาที่มุ่งเน้นเฉพาะการเพิ่มปริมาณ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังคงมีเป้าหมายที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลจึงตั้งเป้าหมายให้มีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ตลอดช่วงแผนฯนี้ ซึ่งยังคงต่ำกว่าอัตราการเติบโตที่กำหนดไว้ในช่วงแผน ฉบับที่ 7 และ 8

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้กำหนด พันธกิจ เพื่อเป็นแนวทางจัดทำแผนท่องเที่ยวระดับต่างๆ ที่สอดคล้องกันดังนี้

6.1 เตรียมความพร้อมให้การปกครองส่วนท้องถิ่นในการถ่ายโอนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พื้นฟู และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น

6.2 ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพ และบริการทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชนเน้นการสร้างสมรรถนะของผู้ประกอบการขนาดกลาง ขนาดย่อม และชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้สอดคล้องกับความต้องการ ภารกิจ และนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

6.3 ประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานราชการ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยไปในนานาประเทศในฐานะ “Quality Destination”

6.4 พัฒนาร่วมกับภาคเอกชนให้เกิด E-tourism อย่างสมบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย 5E ได้แก่ E-tourism info, E-trust, E-commerce capacity, E-tourism mall และ E-market place]

6.5 ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง และอำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต

1.4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

การวางแผน และการพัฒนาการท่องเที่ยวถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทิศทางการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย เนื่องจากอุตสาหกรรมชนิดนี้สามารถส่งผลกระทบได้โดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศทั้งในทางบวก และทางลบ จำเป็นต้องมีความประสานสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ มากมายหลายสาขา จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนกำหนดทิศทาง และรูปแบบของการพัฒนาให้มีความชัดเจน โดยแบ่งลำดับความสำคัญตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ไปจนถึงชุมชนในท้องถิ่น ให้ได้ยึดถือเป็นแนวทางเดียวกันโดย ททท. ได้ศึกษา และจัดทำแผนระดับต่างๆ ขึ้นดังนี้

1. แผนงาน และโครงการระดับประเทศ

จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะยาว โดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย แนวทาง มาตรการ ตลอดจนกลยุทธ์ที่มีการประสานสอดคล้องระหว่างด้านการตลาด และการพัฒนาที่มีความเหมาะสม และนำไปจัดทำแผนแม่บท การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ โครงการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โครงการกำหนดรูปการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ทางทะเล เป็นต้น

2. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับภาค

จัดทำขึ้นในระดับภาคเพื่อวางกรอบนโยบาย กำหนดบทบาท และแนวทางการพัฒนาของพื้นที่จังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคให้ประสานสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ เพื่อจัดทำรายละเอียดของแผนงานโครงการพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ ตลอดจนเป็นแผนงานโครงการที่เหมาะสมสำหรับหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบให้สามารถนำไปปฏิบัติได้

3. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัด

การดำเนินการจัดทำแผนการท่องเที่ยวระดับจังหวัด มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดบทบาทและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด ศึกษาปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไข ตลอดจนการจัดทำรายละเอียดแผนงานโครงการของจังหวัด แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัดยังมีการดำเนินการไม่มากนัก ด้วยข้อจำกัดด้านกำลังคน และงบประมาณ

4. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น

จัดทำขึ้นในระดับท้องถิ่น เพื่อกำหนดนโยบาย บทบาท และแนวทางการท่องเที่ยวของพื้นที่เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการทางด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การตลาด การบริหาร และกิจกรรม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งถือว่ามีผลสำคัญและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ.2540 ในเรื่องของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงานหลักคือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากกว่า 6,700 อบต.

นโยบายด้านการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวปี 2540-2546

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่ทำหน้าที่โดยตรงทั้งด้านการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวได้กำหนดนโยบายซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของรัฐบาลไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยว ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ และมรดกของชาติสืบไป

2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามา มีบทบาทในการร่วมแก้ไข หรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารด้วยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ

4. สนับสนุนความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านการพัฒนา และส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายคมนาคมขนส่ง และสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับบริการท่องเที่ยวต่างๆ

5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรักความห่วงใยและช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงามสืบไป

6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพมาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการบริการตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวดขันมาตรการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

8. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยรวมของประเทศสืบไป

9. ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถ หรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10. สร้างค่านิยมให้คนไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว และใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น และเหมาะสมในลักษณะของการลงทุนร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์โดยส่วนรวมของชาติและองค์กร

2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

2.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco - tourism)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ และเป็นแนวคิดที่นำกิจกรรมการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมาประสานเข้าด้วยกัน ซึ่งไม่เพียงแต่จะลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเท่านั้นแต่ยังทำให้เกิดกิจกรรมทั้งสองส่งผลเกื้อกูลซึ่งกันและกันอีกด้วย นอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้เมื่อประชาชนในชนบทมีรายได้เพิ่มขึ้น

จากการกิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะเป็นการช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ซึ่งการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วยการท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศน์ด้วย” โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องขึ้นาภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย (2540: 30) สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้มีบุคคลหรือองค์กรต่างๆให้ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและได้รับการอ้างอิงถึงเสมอที่สำคัญมีดังนี้

ซีบัลลอส ลาสเคอร์เรน (Ceballos Lascurain, 1991) เป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวน หรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

The Ecotourism Society (1991) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศน์ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น”

เสรี เวชบุษกร (2538: 1-6) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย”

สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต และดร.ชนันท์ เอมพันธุ์ (2538: 2-1); สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 14) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เป็นพื้นฐาน หรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-Based) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identical or Unique) และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น

2. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly Travel) และมีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ (No or Low Impact) และช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้ (Learning) และการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความประทับใจ (Appreciation) และประสบการณ์ (Experience) ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชน ท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) มากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันที่เรียกว่า Conventional Tourism ซึ่งมักจะเป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะใหญ่ๆ (Mass Tourism) ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักจะตกอยู่กับผู้ประกอบการ หรือบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น

จากแนวคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวน หรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ด้วยแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดร.รชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐีย์ เศษฐมาศ (2539: 30) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้ว การวางแผนการท่องเที่ยวซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยนั้น จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Nature Resource Tourism) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศน์ (First Hand Ecosystem) และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จึงมักปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 17) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Nature Attractions) และตัดขาดจากโลกภายนอก (Solitude) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะไม่ได้สัมผัสที่บ้าน นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวว่า หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่น (Destination) ของการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความดึงดูดใจเหล่านั้นอาจเป็นความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้นสภาพ ทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้ว ในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายถึงรวมถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature Destination) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Destination) ซึ่งรวมเอาแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี (Historical, Archaeological and Regions Destination) และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและประเพณี (Art, Culture and Traditional Destinations) เข้าไว้ด้วยกัน

2. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (2540: 4-6) ระบุว่า นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

ประเภทที่ 1 นักท่องเที่ยวแบบห้าวะที (Hard-Core Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่เที่ยวชมธรรมชาติ

ประเภทที่ 2 นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน (Dedicated Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปเที่ยวสถานที่ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพื่อจะได้รู้ได้เข้าใจในธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น

ประเภทที่ 3 นักท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Mainstream Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่แปลกๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน เช่น ไปเยือนลุ่มน้ำอเมซอน (Amazon) อุทยานกอริลลาในรวันดา (Rawanda Gorilla park) หรือจุดหมายปลายทางอื่นๆ ที่เป็นการริเริ่มสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

ประเภทที่ 4 นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส (Casual Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติเพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่ตนได้เลือกไป นอกจากนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539: 29) ได้กล่าวถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า จะต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

3. การตลาด การตลาดนับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวโดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในเชิงการตลาดจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีลักษณะอย่างไร โดยการให้ข้อมูล และสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยว (Expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสมกับความสนใจ และตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และสามารถยอมรับกฎ หรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ (Quantitative tourism) อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของภาครัฐ หรือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. การบริหาร การท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรม การท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสาร และการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น บริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ

พงศศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ (2538: 38 อ้างถึงใน อุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์, 2544: 12) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

1. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม

ตลอดจนขนบธรรมเนียม และประเพณีของคนในท้องถิ่น

2. ต้องให้ความรู้ และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของสื่อต่างๆ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและให้มีความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ของชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวัง ช่วยกัน ป้องกัน และลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจจะมีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือวิถีชีวิตของ ชุมชนนั้นๆ

3. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น โดยการจ้างงานทั้งทางตรงและ ทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร ขาย ของที่ระลึก เป็นต้น

4. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจการจัดการ และ การพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจมีความรู้สึกรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากร ท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และชุมชนนั้นๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนา และ อนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540: 4-3-4-4) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตามคำนิยามของ The Commonwealth Department of Tourism ประเทศออสเตรเลีย ได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวธรรมชาติ หมายถึง การที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสชื่นชมสถานที่ธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การชมนกหรือสัตว์ป่า การเที่ยวชมน้ำตก การชมพรรณไม้ที่หายาก (เช่นกุหลาบ พันปีที่ถูกหลง) หรือแม้กระทั่งการชมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นวัฒนธรรมชาวเขา เป็นต้น

2. การศึกษาและเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ถึง รายละเอียดของสัตว์ป่า พรรณไม้ หรือลักษณะของระบบนิเวศน์ ประเด็นการศึกษาสามารถ แบ่ง ได้ออกเป็นหลายระดับขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ตั้งแต่การชมเพื่อความ เพลิดเพลินจนถึงการศึกษาในรายละเอียด นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติได้ด้วยวิธี ง่ายๆ เช่น ในระดับต้นนักท่องเที่ยวสามารถพฤติกรรมของสัตว์ป่า การฟังเสียงธรรมชาติ การดม กลิ่นดอกไม้ในระดับที่สูงขึ้น นักท่องเที่ยวอาจเรียนรู้ข้อมูลจากการถามมัคคุเทศก์ การบรรยาย หรือการหาเอกสารอ่านเพิ่มเติม และในระดับที่สูงขึ้นมา นักท่องเที่ยวอาจเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ด้วยการใช้เวลา ณ สถานที่แห่งนั้นนานขึ้น เพื่อศึกษาค้นคว้าแม้กระทั่งทำการวิจัย

3. การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ หรือการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ นั้น หมายถึง การที่กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องไม่ไปทำลายสภาพแวดล้อมหรือสร้างมลพิษในระดับที่เกินความสามารถที่ธรรมชาติจะรองรับได้ เช่น การก่อสร้างอาคารถาวรที่อาจทำลายทัศนียภาพ ปริมาณขยะมูลฝอยที่ไม่มีการจัดเก็บให้เรียบร้อย หรือแม้กระทั่งความแออัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านี้จำเป็นต้องมีการควบคุมเพื่อมิให้เป็นการทำลายแหล่งท่องเที่ยว มิฉะนั้นจะนำมาซึ่งความสูญเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ และในที่สุดก็จะทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเองต้องประสบกับความหายนะ นอกจากนั้นแล้วควรจะมีวิธีนำรายได้บางส่วนจากการท่องเที่ยวมาใช้ในการอนุรักษ์ เช่น รายได้จากการเก็บค่าเข้าชมหรือรายได้จากการเก็บภาษีท่องเที่ยว

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเป็นเรื่องประเทศไทยยังมีได้ให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3 ประการ ด้วยกันคือ

4.1 เนื่องจากความยากจนในชนบทเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนท้องถิ่นต้องพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อหาที่ทำกิน หรือ การล่าสัตว์ป่าเพื่อเป็นอาหารหรือนำมาขายเพื่อเป็นรายได้เสริม เมื่อเป็นเช่นนี้หากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถสร้างงานให้ประชาชนท้องถิ่นได้ ก็จะช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และจะช่วยลดความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพ

4.2 การให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม นอกจากจะเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นแล้วยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมิได้มองว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสมบัติของนักธุรกิจที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปแสวงหาประโยชน์แต่เพียง ฝ่ายเดียว การปันผลประโยชน์ส่วนหนึ่งกลับสู่ท้องถิ่นด้วยการจ้างงาน ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นก็ยังได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น

4.3 การเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นมีงานทำในกิจการท่องเที่ยวจะเป็น การช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านไปในตัว เช่น การแสดงพื้นบ้าน หรือการขายสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อเป็นรายได้เสริม ซึ่งเป็นการอนุรักษ์งานฝีมือท้องถิ่นไปในตัว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มิได้หมายความถึงแต่การท่องเที่ยวธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังสภาวะเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงจัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่เพียงแต่จะส่งผลให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่ยังครอบคลุมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์จาก

ธุรกิจท่องเที่ยว (รายได้) มาใช้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวเองพัฒนาไปอย่างยั่งยืน

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

องค์การสหประชาชาติ (1978: 4 อ้างถึงใน ปฤษฎา บุญเจือ, 2536: 16) ประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม จัดทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นและเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆโดยความสมัครใจ

William (1976 อ้างถึงใน วันเพ็ญ วอกกลาง, 2534: 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญร่วมกับใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานองค์กร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

อคิน รพีพัฒน์ (2527: 320) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ที่ทำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกว่า ให้ประชาชนมาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

Cohen และ Uphoff (1997 อ้างถึงใน สุเมศ ทรายแก้ว, 2536: 15-16) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) และใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย

กวรรณิกา ชมดี (2524: 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้ “การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการโดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์”

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 25) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของ การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจ ในการร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาชุมชน

ที่ว่า “มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และการพัฒนาที่ถูกต้อง”

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 117) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย” นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือถึงบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น เพลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร ส่วนความเกรงใจที่จะมีต่อบุคคลที่เราเคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งยังมีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง นอกจากอำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น ปราบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส เป็นต้น

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 6-7) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน

ไพบูลย์ สุทธิสุภา (2536: 23) กล่าวว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา (People's Participation) โดยทั่วไปหมายความว่า การทำให้ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องใน การตัดสินใจในการดำเนินการ และในผลประโยชน์ของการพัฒนานั้นๆ

สุเมธ ทวายแก้ว (2536: 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือ และรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่ม หรือองค์กรรองรับ ประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนด การดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง (2522: 19) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “...การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง การเห็นพ้องต้องกันนั้นจะมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการ

ได้จะต้องมีความตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวทำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ...”

สุจินต์ ดาววีระกุล (2527: 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า กระบวนการกระทำที่ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังที่ปรารถนาหรือตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก
ปรัชญา เวสารัชช (2530: 101) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนหรือองค์กรของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน ในรูปแบบการตัดสินใจในชีวิตของตนในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ด้านของตนที่เป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิม

ประพันธ์ บรรลุศิลป์ (2531: 22) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มคนซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่นอก หรือกลุ่มคนยาก ส่วนใหญ่ไม่มีสิทธิและโอกาสในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่างๆ ในสังคมนวมตลอดถึงการได้เข้าจัดการ การใช้การกระจาย ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง ไม่มีใครเป็นผู้กำหนดมาให้

ประพันธ์ จันทรสว่าง (อ้างถึงใน ประพันธ์ บรรลุศิลป์ 2531: 16) อธิบายไว้ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการ เพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นความต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเรามารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักในงาน ปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่กระทำหรือทำในรายกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ลักษณะการมีส่วนร่วม

พัฒน์ บุญรัตพันธ์ (2527: 129) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมว่า “การมีส่วนร่วมจะต้องมีขึ้นโดยตลอด ตั้งแต่ขั้นการร่วมวางแผนโครงการ การเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงินหรือทรัพยากรใดที่มีอยู่”

อนุภรณ์ สุวรรณทิศกร (2529: 25) ได้กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง

1. ร่วมคิด คือร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนโครงการวิธีการดำเนินงานการติดตาม ตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการได้ผลตามวัตถุประสงค์
2. ร่วมตัดสินใจ คือเมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้วจะต้องร่วมกันในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. ร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรงร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ คือเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้มีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

บัททอร์ อ่อนคำ (อ้างถึงใน อนงค์ พัฒนจักร, 2529: 46) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าตามขั้นตอนในการพัฒนาซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน อันเกิดจากการผสมผสานแนวคิดเชิงทฤษฎีกับแนวคิดภาคปฏิบัติ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของ ความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ และจิตใจอันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรม และนามธรรมต่อสังคม หรือบุคคล ก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันนับเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะๆหรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

อนุภาพ ทิรลภ (2528: 21-22) กล่าวถึงเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผน จัดการ บริการองค์กรและการใช้ทรัพยากรในที่สุด

2. ประชาชนจะต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม

3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีความเต็มใจเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม จะต้องมิใช่เป็นการบังคับ หรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วมในนัยหนึ่งนัยใด

4. ประชาชนต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือประชาชนต้องมีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาสดูแลและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

Cohen และ Uphoff (อ้างถึงใน สุขเมธ ทราญแก้ว, 2536: 20-21) ยังได้เสนอว่ามีบุคคล

4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้า และแสดงไว้ข้างต้นนั้นโดยทั่วไปจะเป็นความหมายของการมีส่วนร่วมที่สามารถใช้ในการศึกษาได้ทุกๆ สาขาในการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของคน เนื่องจากว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกิจกรรมของคนอย่างหนึ่งที่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวพัน และทำกิจกรรมกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน ดังนั้น อาจสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรม หรือโครงการเพื่อให้เกิดผล และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งใจไว้

3.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ประพันธ์ บรรลุมงคลปี (2531: 22) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 6 รูปแบบ ดังนี้

1. การร่วมเป็นประธาน
2. การร่วมเป็นกรรมการ
3. การร่วมแสดงความคิดเห็น
4. การร่วมประชุม
5. การร่วมใช้แรงงาน
6. การร่วมออกเงินและวัสดุอุปกรณ์

สุรินทร์ คล้ายจินดา (2539: 28–29) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย และได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวพันร่วมตัดสินใจในแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลสมบูรณ์
2. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง คือรูปแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวพันในลักษณะใด หรือ ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็ได้

วันเพ็ญ วอกลาง (2534: 5, 12) ได้กำหนดรูปแบบ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้ คือ

รูปแบบการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมเสนอปัญหา
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนา
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. การมีส่วนร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ
6. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

1. ปัจจัยภายในบุคคล
2. ปัจจัยด้านผู้นำ
3. การมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนากิจกรรม หรือโครงการ
4. ปัจจัยด้านเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม

นอกจากรูปแบบ และขั้นตอนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีผู้รู้ที่ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

สากล สถิติวิทยานนท์ (2532: 166-167) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือทำงานร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ, 2527: 183) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์

ความเกรงใจบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้งๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง

1. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

2. ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ

3. พื้นที่ดินถือครอง และสถานภาพการทำงาน

สุพรรณิ ไชยอำพร (2531: 100) ได้ศึกษาเจาะลึกโครงการพัฒนาองค์กรประชาชนกรณีจังหวัดสุรินทร์ พบว่า “ปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้องค์กร พอบ. ในพนาสวรรค์ ประสบความสำเร็จมีอยู่ 5 ปัจจัย ได้แก่ ผู้นำหรือกรรมการ ระบบบริหารงาน สมาชิก กิจกรรม และบุคคล/องค์กรที่แวดล้อม”

World Health Organization (อ้างถึงใน สานิตย์ บุญชู, 2527: 10-11) เสนอว่า ปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1 การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือว่าเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2 การได้รับการบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงการของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคน และทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนา ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรง หรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเอง ได้กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3. กระจายอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วมโดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรม หนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วย และมีโอกาสเข้าร่วมแต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือ ผลประโยชน์ของกิจกรรมเพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

4. แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และการจัดการทรัพยากรของชุมชน

ชยันต์ วรรณระภูติ (2537: 43-60) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง สังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาไปในลักษณะเมือง หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง สังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความใกล้ชิดต่อเนื่องกันอย่างไม่เป็นทางการ สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร มีค่านิยมที่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตแบบเดิมบางด้านไว้ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาและความทันสมัย

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2537: 3–50) ชุมชนในปัจจุบันจึงมีความหมายที่แตกต่างกัน มีการนับเอาเขตการปกครองภายใต้กฎหมาย หรือข้อบังคับหนึ่งๆ เป็นเครื่องวัดความเป็นชุมชน จึงสร้างความแตกต่างของการวัดความเป็นชุมชนในลักษณะของความผูกพันของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ความหมายของชุมชนจึงเกี่ยวข้องกับคำว่า ท้องถิ่น (Local) ซึ่งหมายถึงท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง เมื่อท้องที่ หมายถึง เขต ตำบล เขตแดน ภายใต้การปกครองของอำเภอหนึ่งๆ การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองท้องที่ที่ได้กำหนดให้มีการปกครองของตนเอง ภายใต้กฎหมายที่กำหนด ดังนั้น จึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน หรือท้องถิ่นใน 2 ทิศทาง คือ ทางที่คำนึงถึงการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลักกับทางที่เน้นการอยู่ร่วมกันภายใต้เขตการปกครองท้องถิ่น จากมุมมองทั้งสองส่วนนี้จึงมีผลต่อการพิจารณา ส่วนเกี่ยวข้องในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยสรุป คือ เมื่อใดชุมชนมีความสามารถพึ่งตนเองได้ ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีสิทธิในการเลือกผู้บริหารในการปกครองท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงแล้ว มุมมองทั้งสองด้านจะสามารถซ้อนทับเป็นหนึ่งเดียวกันได้

จากความหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ชุมชน (Community) หมายถึง เขตพื้นที่ระดับความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน มีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ในวงจำกัดเหล่านี้ย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดกันกว่า และมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติ หรือศาสนา

แนวทางในการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น

สิ่งสำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเป็นฐานคือ แนวทาง หรือหลักการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป และได้รับผลกระทบจากการพัฒนาน้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ และเกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว จากการศึกษา ได้สรุปแนวทางการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรท้องถิ่นว่าในระบบของทรัพยากรธรรมชาติถือได้ว่าเป็นทรัพยากรสินร่วม มีความสำคัญต่อการนำมาพิจารณา ถ้าหากมีการบุกรุก หรือเข้ามาใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะอย่างเสรี สมาชิกภายในชุมชนจะต้องสืบให้ทราบข้อเท็จจริงในปัญหานั้น แล้วหามาตรการแก้ไขร่วมกัน อาจจะมีการสร้างข้อตกลง หรือระเบียบกฎเกณฑ์จากความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนโดยรวม

เสนห์ จามริก (2536: 162 อ้างถึงใน อุไรพรรณ ปรากฏุดมทรัพย์, 2544: 27) ได้กล่าวถึงแนวคิด และวิธีการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนว่า โดยทั่วไปแล้วระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนวางอยู่บนหลักการพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. การยอมรับในจารีตประเพณี และสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร
2. การคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก และความเป็นธรรมในสังคม
3. ความยั่งยืนของระบบของสมาชิกทั้งหมดในชุมชน
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมดในชุมชน

เยาวลักษณ์ (2540: 20 อ้างถึงใน อุไรพรรณ ปรากฏุดมทรัพย์, 2544: 27) กล่าวถึงหลักการจัดการทรัพยากรของชุมชน (Community Base Resource Management: CBRM) ประกอบด้วย

1. เป้าหมายหลัก คือ ประชาชนภายในชุมชนจะเป็นผู้ที่ทราบรายละเอียดของระบบทรัพยากร ปัญหาและศักยภาพได้ดีที่สุด

2. องค์ประกอบของหลักการจัดการทรัพยากรของชุมชน จะต้องมีเงื่อนไขดังนี้

- 2.1 การพัฒนา หรือการบริหารจัดการต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องมีวิวัฒนาการเพื่อตอบสนองความต้องการ และคุณภาพของชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

- 2.2 ระบบการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจะต้องคำนึงถึงโครงสร้างของชุมชนกลุ่มองค์กรต่างๆ และคำนึงถึงอนุชนรุ่นหลังที่จะต้องรับภาระกับระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- 2.3 การจัดการ และการกระทำที่มีอยู่ภายในขอบเขตจำกัดของระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติของชุมชนต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความหลากหลาย เพื่อสร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศน์

- 2.4 การใช้เทคโนโลยีต้องเหมาะสมกับการผลิตของชุมชน มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการครองชีพ รูปแบบการบริโภคของชุมชนให้อยู่ในรูปของการประหยัด และรู้คุณค่า

ทั้งนี้จึงต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของการวิเคราะห์ปัญหาแต่ละอย่างหลังจากนั้นมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบทรัพยากรนั้นๆ เพื่อหาขีดจำกัดของทุกระบบในระบบนิเวศน์นั้นๆ ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือศักยภาพของชุมชนเท่าที่จะทำได้ ส่วนในระยะยาวต้องให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมร่วมของชุมชนรวมทั้งสร้างระบบการ

ตัดสินใจระดับล่างภายในชุมชน กระทำโดยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้
 ความเป็นอิสระและสามารถควบคุมได้ด้วยตนเอง ภายใต้ระบบวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือระเบียบ
 แบบแผนของชุมชนเป็นแนวทาง นอกจากนี้ควรให้โอกาสแก่ชุมชน โดยการสร้างมาตรฐานการ
 ยอมรับให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อที่จะให้เกิด การเรียนรู้จากการกระทำ หรือปฏิบัติจริงเป็นการนำร่อง
 ให้เห็นตัวอย่างที่ชุมชนสามารถจัดการเองได้

5. ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดนนทบุรี

5.1 ข้อมูลพื้นที่ และสภาพภูมิประเทศ

ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดนนทบุรี (Available URL: <http://www.nakornnont.com/admintype1.htm>
 สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2549)

จังหวัดนนทบุรี เป็นเมืองเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ตำบลที่ตั้งเมือง
 นนทบุรีขึ้นมาครั้งแรกนั้นมีชื่อว่า บ้านตลาดขวัญ ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองนนทบุรี เมื่อ พ.ศ.
 2092 ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ดังปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารว่า

“ฝ่ายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ให้สถาปนาที่พระราชทานเพลิงศพนั้น

(พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระศรีสุริโยทัย) เป็นพระเจดีย์วิหารสำเร็จแล้ว ให้นำมาชื่อ วัดสบสวรรค์ แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า ไพร่บ้านเมืองตรี จักพาปากใต้ฝ่ายเหนือ เข้าพระนครครั้งนี้ น้อย หนีออกอยู่ป่าดงห้วยเขา ต้อนไม่ได้เป็นอันมาก ให้เอาบ้านท่าจีน ตั้งเป็นเมืองสาครบุรี (คือจังหวัดสมุทรสาคร) ให้เอาบ้านตลาดขวัญตั้งเป็นเมืองนนทบุรี ให้แบ่งเอาแขวงเมืองราชบุรี แขวงเมืองสุพรรณบุรี ตั้งเป็นเมืองนครชัยศรี (พระราชพงศาวดารสยาม จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม)”

บ้านตลาดขวัญเป็นดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์และเป็นสวนผลไม้ที่มีชื่อแห่งหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา ฝรั่งเศสชาติที่ได้เดินทางเข้ามาค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาต่างก็ได้บันทึกเอาไว้ ดังปรากฏในจดหมายเหตุบันทึกการเดินทางของลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศสผู้ซึ่งเดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่า “สวนผลไม้ที่บางกอกนั้น (หมายถึงกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน) มีอาณาบริเวณยาวไปตามชายฝั่ง โดยทวนขึ้นสู่เมืองสยามถึง 4 ลี้ กระจ่างจรด ตลาดขวัญ (TALACOUN) ทำให้เมืองหลวงแห่งนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลาหาร ซึ่งคนพื้นเมืองชอบบริโภคกันนักหนา (จดหมายเหตุลาลูแบร์) นอกจากนี้ ยังมีดินแดนทางตอนใต้ของตลาดขวัญอีกแห่งหนึ่งชื่อว่า ตลาดแก้ว ตลาดแก้วแห่งนี้เข้าใจว่าคงจะมีความสำคัญควบคู่มากับตลาดขวัญ ตั้งแต่ก่อนจะตั้งเป็นเมืองนนทบุรีแล้ว เพราะปรากฏในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ว่า “ตำบลสำคัญๆ ที่แม่น้ำสายนี้ (หมายถึงแม่น้ำเจ้าพระยา) ไหลผ่านคือ แม่ตาก อันเป็นเมืองเอกของราชอาณาจักรสยามที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือหนพ่ายพ ถัดจากนี้ต่อมาก็ถึงเมืองเทียนทองหรือเชียงทอง กำแพงเพชรหรือกำแพงเฉยๆ ซึ่งบางคนออกเสียงว่ากำแพง แล้วก็มาถึงเมืองนครสวรรค์ ชัยนาท สยาม ตลาดขวัญ ตลาดแก้ว และ บางกอก สำหรับบริเวณอันเป็นที่ตั้งของตลาดแก้วในปัจจุบันนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าอยู่ตรงไหนแน่ มีผู้สันนิษฐานว่าอยู่แถววัดปากน้ำ ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี ขึ้นไป เมื่อสุนทรภู่แต่งนิราศ ภูเขาทอง เมื่อ พ.ศ.2371 ปรากฏว่าตลาดแก้วได้เลือนลงไปแล้ว คงเหลือแต่เพียงตลาดขวัญเท่านั้น

จังหวัดนนทบุรีในปัจจุบัน ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกทั้งปกคลุมไปด้วยสวนผลไม้และนาข้าว พื้นที่สวนใหญ่จึงเป็นที่ราบลุ่ม มีคูคลองทั้งธรรมชาติ ขุดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก ใช้เป็นที่สัญจรไปมาติดต่อกันระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด พื้นที่ส่วนนี้ห่างจากแม่น้ำและลำคลองก็จะเป็นสวนและไร่นา ซึ่งมักจะมีน้ำท่วมเสมอ นนทบุรี ตั้งอยู่ในภาคกลางเป็นจังหวัดหนึ่งใน 5 จังหวัดปริมณฑล คือ นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร และปทุมธานี มีเนื้อที่ประมาณ 622.303 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและแบ่งพื้นที่

ของจังหวัดออกเป็น 2 ส่วน ขนาดของจังหวัดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดในภาคกลางแล้ว มีขนาดเกือบจะเล็กที่สุดยกเว้นจังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดกับกรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เขตดุสิต เขตบางเขน ไปจนถึงจังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดน้ำไทรน้อย

ตลาดน้ำไทรน้อย (Sai-Noi Floating Market)

อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ได้จัดทำโครงการ ตลาดน้ำไทรน้อย ขึ้น บริเวณลำคลองพระพิมลราชา ข้างที่ว่าการอำเภอไทรน้อย ถนนบางกรวย-ไทรน้อย โดยโครงการดังกล่าวสืบเนื่อง จาก ภูมิประเทศ ในเขตอำเภอไทรน้อย เป็นพื้นที่ ราบลุ่มภาคกลาง ประชาชน มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากรธรรมชาติ มีคลองน้อยใหญ่มาก ถึง 54 คลอง ประกอบกับ เพื่อเป็น การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดรายได้ กับประชาชนโดยการ เพิ่มตลาดจำหน่ายสินค้า ซึ่งเป็นผลผลิต ของคนในท้องถิ่น อันเป็นการ ส่งเสริม อาชีพ และเพิ่มพูนรายได้ รวมทั้งการส่งเสริม การท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ และส่งเสริมให้ อำเภอไทรน้อย ได้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ของ ประชาชนโดยทั่วไป

ในการนี้อำเภอไทรน้อย ได้ประสานขอรับการ สนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินงาน จาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ในการ ก่อสร้างแพ ขายอาหารในน้ำ ก่อสร้างซุ้มและร้านค้าขายของริมเขื่อน องค์การบริหาร ส่วนตำบล ทุกแห่ง และเทศบาลตำบลไทรน้อย ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ประชาชน ที่มาเที่ยว ตลาดน้ำไทรน้อย นอกจากจะมา รับประทานอาหาร สะอาด รสชาติอร่อย บริเวณแพ ซื่อสินค้าผลิตภัณฑ์จากเกษตรกร สินค้าหนึ่งตำบล- หนึ่งผลิตภัณฑ์ จากกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกรโดยตรงแล้ว อำเภอไทรน้อย ยังจัดให้มีบริการท่องเที่ยวทางเรือชมวิถีชีวิต ของชาวอำเภอไทรน้อย บริเวณ สองฝั่งคลองพระพิมลราชา และบริการรถตู้นำท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางด้านเกษตร

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทางด้านเกษตร ประกอบด้วย

สวนเกษตรไทรน้อย ซึ่งมีพันธุ์ไม้ดอกนานาชนิด รับผิดชอบ สวนเกษตรนายวง ชมสวนเกษตรเชิงชีวภาพ ผลไม้ปลอดสารพิษ สวนกล้วยไม้ แหล่งศึกษาการปลูกกล้วยไม้เพื่อการส่งออก

การเพาะและขยายพันธุ์ สวนลุงช้างพันธุ์ไม้ เนื้อที่ 44 ไร่ ประกอบด้วย มะม่วงพันธุ์ดี แม่ลูกดก นนททิพย์ ปุยชีวภาพ สวนมะพร้าวน้ำหอม น้ำมะพร้าว และผลิตภัณฑ์แปรรูป ศูนย์จำหน่ายของดี ไทรน้อย สวนเฟื่องฟ้า ไม้แขวน ไม้เฟื่องฟ้า บัวทุกชนิด สวนไม้ประดับริมน้ำ ไม้กระถาง ไม้ประดับ อุตสาหกรรมปลาหนึ่ง สวนพันธุ์ไม้ยักษ์ ไม้ผลนานาชนิด มะม่วง 1 ก.ก./ลูก ฝรั่งไร้เมล็ด ชมพู่ ทับทิมจันทร์

นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย

วัดไทรใหญ่ เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อดำซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวไทรน้อย วัดคลองขวาง ที่มีอุโบสถศิลปะปูนปั้นด้วยมือแห่งเดียวของประเทศไทย วัดเสนีวงศ์ อุทยาน การศึกษามหาชาติ เจดีย์สมปรารถนา มีอาณาบริเวณร่มรื่น วัดไทรน้อย กราบนมัสการและรับ วัดถุ่มงคจากหลวงพ่อดำประสิทธิ์ วัดขุนศรี ชมวังมัจฉา และวิหารจตุรมุข และบริการนวดเพื่อ สุขภาพจากวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุขกาญจนาภิเษก

การดำเนินงานของตลาดน้ำไทรน้อย อำเภอได้จัดตั้งและมอบหมายให้มีคณะกรรมการ บริหารงานในรูปประชาคม เพื่อให้ท้องถิ่น ได้จัดการ ควบคุม ดูแล ให้อยู่คู่กับอำเภอไทรน้อยแบบ ยั่งยืนถาวรตลอดไป (Available URL: <http://www.e-nonthaburi.com> สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2549)ตำบลคลองขวางอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอไทรน้อย มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน หมู่1 บ้านปกลองหาร้อย หมู่2 บ้านคลองหาร้อย หมู่3 บ้านคลองขวาง หมู่4 บ้านคลอง ขวาง หมู่5 บ้านคลองขวาง หมู่6 บ้านคลองขวาง หมู่7 บ้านราษฎร์นิยม หมู่8 บ้านคลองขุนศรี กระทุ่มราย หมู่9 บ้านคลองพระพิมล จำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,251 คน เป็นชาย 2,046 คน เป็น หญิง 2,205 คน

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองต่างๆ ในพื้นที่จำนวนมาก คลองที่สำคัญได้แก่ คลองพระพิมลราชา คลองทิววัฒนา คลองลากค้อน และคลองขุนศรี พื้นที่การใช้ประโยชน์ พื้นที่ เป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินเหมาะแก่การเพาะปลูก มีลำคลองผ่านหลายสาย การใช้ประโยชน์พื้นที่ จึง มุ่งเน้นในด้านเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ แต่บางส่วนได้แปรสภาพเป็นบ้านจัดสรร และโรงงาน อุตสาหกรรม การถือครองที่ดิน มีการออกเอกสารสิทธิ ให้แก่ราษฎร โฉนดที่ดิน 19,795 แปลง หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3ก) หนังสือรับรองการประโยชน์ (น.ส.3) และหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวง (น.ส.ล)

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ราษฎร์นิยม อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.ขุนศรี อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.ไทรน้อย อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี และจ.ปทุมธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.ขุนศรี อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี

(Available URL: <http://www.thaitambon.com> สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2549)

ตลาดน้ำไทรน้อย ตั้งอยู่ริมคลองพระพิมลราชาเป็นศูนย์รวมของอาหารคาวหวาน ผัก ผลไม้ หลายชนิดที่ชาวบ้านนำมาจำหน่ายริมฝั่งคลอง มีรสชาติอร่อย สะอาด ถูกหลักอนามัย และราคาเป็นกันเอง สามารถเลือกซื้อเลือกหาตามต้องการ นอกจากนี้ยังมีที่พักผ่อนและวิถีชีวิตของชาวนนทบุรี ที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งคลอง ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติและความเป็นไทยอยู่ เปิดเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 08.00-17.00 น. บริเวณตลาดน้ำมีเรือล่องคลองพระพิมลราชาออกทุกชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 09.30-16.00 น. นำเที่ยวชมวัดไทรใหญ่ และสวนมะพร้าวมีเยาวชนเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำชม

การเดินทาง

รถยนต์ สายบางบัวทอง-ตลิ่งชัน แยกซ้ายมือเข้าสู่ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ประมาณ 13 กิโลเมตร เข้าตลาดน้ำไทรน้อย ข้างที่ว่าการอำเภอไทรน้อย รถตู้ (สาย ต.8) สายพาต้าปิ่นเกล้า-ไทรน้อยและสายเดอะมอลล์งามวงศ์วาน-ไทรน้อย

เรือ ให้บริการโดยสารและนำเที่ยวจากท่าบ้านนนทบุรี-ไทรน้อย

(Available URL: <http://nonhaburi.doae.go.th> สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2549)

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างๆ มานั้นยังไม่ม้งานวิจัยที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย แต่มีเพียงงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงกับเรื่องที่ถูกวิจัยทำการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนองานวิจัยที่ใกล้เคียงกับเรื่องการศึกษา ดังนี้

สุรชัย ขวาของ (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ และความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ

ภิรมย์ ขุนมธุรส (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาตำบลในการพัฒนาชนบทศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ารายได้ความคิดต่อการดำเนินงานพัฒนาชนบทของสมาชิกสภาตำบล และการได้รับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ส่วนอายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพการได้รับการฝึกอบรมของสมาชิกสภาตำบลไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท

ธีระเดช บางสมบุญ (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองอุทัยธานี พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น เมื่อมองในภาพรวมของการดำเนินกิจกรรมในการเลือกตั้งเทศบาลการทำหน้าที่สื่อข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับเทศบาล และการติดต่อกับเทศบาล ประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 50 มีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในเขตเทศบาลไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

สุพัฒน์ วงศ์คำพันธ์ (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตสุขาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสุขาภิบาลนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมมากในด้านการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่น และการค้นหาปัญหามีส่วนร่วมในด้านการกำหนดปัญหา การวางแผน และการประเมิน

เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตสุขาภิบาล

ธนะจักร เย็นบำรุง (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการดำเนินการองค์การกรรพการศึกษากลุ่มแปรรูปข้าวอำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า อายุ การขายและการไม่ขายผลผลิตแก่กลุ่ม จำนวนผลผลิตที่เหลือขาย การเป็นสมาชิกต่อกลุ่มอื่น การได้รับการฝึกอบรม-ดูงาน ระยะเวลา การเข้าร่วมกลุ่ม ทักษะติดต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และการได้รับข้อมูลข่าวสารกิจกรรมกลุ่มมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในขณะที่ปัจจัยในด้านรายได้ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก

สถิตย์ เส้าใบ (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน ศึกษาเฉพาะกรณีกิ่งอำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า

คณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนร่วมในโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมดำเนินงานมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการติดต่อผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมกำหนดปัญหา และวางแผน

รายได้ ระยะเวลา ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น การได้รับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน

จินตนา เสมาเงิน (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานีพบว่า ระดับการศึกษา การมีรายได้ของประชาชน การติดต่อสื่อสารกับผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาตำบล และความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาตำบล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาตำบล

แพทยา แก้วพวง (2533: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง พบว่า “(1) ไม่พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอายุน้อย (2) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่าคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาต่ำ (3) พบว่ากรรมการหมู่บ้านโดยการเลือกตั้งจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง (4) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อย (5) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีมาตรฐานการดำรงชีพสูงจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีมาตรฐานการดำรงชีพต่ำ (6) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมน้อย (7) พบว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานของกรรมการหมู่บ้านมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการหมู่บ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานของกรรมการหมู่บ้านน้อย”

ปัญญา ธนะสัมบูรณ์ (2525: บทคัดย่อ) ได้ ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบท และชุมชน ตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษา

เฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี พบว่า “ปัจจัยที่มีผลอย่างเด่นชัดต่อการมีส่วนร่วมในโครงการคือ รายได้จากการติดต่อพบปะผู้นำท้องถิ่น การติดต่อพบปะเจ้าหน้าที่รัฐ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการตามความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการ สำหรับปัญหา และอุปสรรคต่อโครงการที่ สำคัญ ได้แก่ ภาระในการประกอบอาชีพ ขาดการประชาสัมพันธ์จากผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ และ หน่วยงานของรัฐ”

เววัฒน์ สวัสดิ์ (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดน่าน พบว่า “ระดับรายได้ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และการ

ได้รับการชักชวนมีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่วนการ คาดหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทางสังคมนั้น ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ เข้าเป็น สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต”

ปรีชา เปี่ยมมุกดา (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ พัฒนาชุมชน ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีโครงการที่ส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิต อำเภอ เมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อ การผลิต ประกอบด้วย 1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ สถานภาพส่วนตัว ระดับรายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิก 2) ปัจจัยด้านการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับ โครงการ คือ ระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน การได้รับการประชุม ฝึกอบรม และ การ ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ 3) ปัจจัยด้านความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์และวิธีการ ดำเนินงานโครงการฯ 4) ปัจจัยด้านบทบาทของผู้นำโครงการฯ และ 5) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ของสมาชิกโครงการฯ โดยปัจจัยด้านความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงาน โครงการฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของโครงการส่งเสริมการออม ทรัพย์เพื่อการผลิต”

สุรินทร์ คล้ายจินดา (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย โดยทำการศึกษาประชาชนในหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้านในตำบลเมืองเก่าที่เป็นที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็น รูปแบบที่ไม่แท้จริง โดยมีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ การบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ การขาดข้อมูลการจัดการผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม การขาดการ ประสานงาน และความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ซึ่งข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการส่งเสริมให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวมากขึ้น มีดังนี้ คือ สร้างความศรัทธา สร้างความเข้าใจและความสามารถให้แก่ประชาชน และสร้างองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

ศรีปริญญา ฐประจ่าง (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเมืองการมีส่วนร่วมของการพัฒนาในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชนบท และพบว่า

1. พัฒนาการส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทอยู่ในระดับกลาง
2. ลักษณะการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ และการปฏิบัติงานมีมากกว่าการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา
3. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในชุมชน และความคิดเห็นต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทของพัฒนากรในจังหวัด
4. เพศ อายุ ระดับการศึกษาภูมิภาคเขตปฏิบัติงานไม่มีความสัมพันธ์ในการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทของพัฒนากรในจังหวัด

ลดาวัลย์ พอใจ (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

1. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์
2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ในระดับต่ำ
3. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ในระดับปานกลาง
4. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ในระดับต่ำ
5. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน ในระดับปานกลาง

6. ความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ในระดัต่ำ

7. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิบูลย์ได้

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวข้างต้น สามารถนำมาใช้ประกอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ในส่วนของการพิจารณาเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วม และกระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ชุมชนในเขตตำบล อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 4,251 คน เป็นชาย 2,046 คน เป็นหญิง 2,205 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยในชุมชน อำเภอไทรน้อย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Non - probability sampling ชนิด Convenience sampling จำนวน 310 ตัวอย่าง

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (อ้างใน พันธุ์ศักดิ์ วุฒิประสิทธิผล, 2542: 44)

$$n = \frac{Npq}{(N-1)E^2 + pq}$$

โดยกำหนดให้

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร คือ 4,251 คน

p = ค่าประมาณความน่าจะเป็นของประชากร (0.1-0.9)

กำหนดเป็น 0.7

q = 1- p คือ 1-0.7 = 0.3

E = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น (5 % = 0.05)

Z = ค่ามาตรฐานของระดับความเชื่อมั่น 95 % (Z = 1.96)

$$\text{แทนค่า } n = \frac{4,251 (0.7) (0.3)}{(4,251-1) (0.05)^2 + (0.7) (0.3)}$$

$$(1.96)^2$$

$$n = 305 \sim 310$$

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยแบ่งส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	คะแนน	5
มาก	คะแนน	4
ปานกลาง	คะแนน	3
น้อย	คะแนน	2
น้อยที่สุด	คะแนน	1

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนระดับความคิดเห็น มีดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= (\text{ค่าสูงสุด}-\text{ค่าต่ำสุด})/\text{จำนวนชั้น} \\ &= (5-1)/5 \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

ช่วงของค่าเฉลี่ย	ระดับการประเมิน
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ ได้ยึดหลักเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ (ถาวรค์ ข้าเพชร, 2534: 57-58)

ปฏิบัติทุกครั้ง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 3
ปฏิบัติสม่ำเสมอ	มีค่าคะแนนเท่ากับ 2
ปฏิบัตินานๆ ครั้ง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 1
ไม่เคยปฏิบัติ	มีค่าคะแนนเท่ากับ 0

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนระดับของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ตามคะแนนของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงของค่าเฉลี่ย	ระดับการประเมิน
2.01–3.00	มีส่วนร่วมมาก
1.01–2.00	มีส่วนร่วมปานกลาง
0.00–1.00	มีส่วนร่วมน้อย

4. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัย คือแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์กรอบแนวคิด ทบทวนทฤษฎี และกำหนดนิยามตัวแปร โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

1.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำไทรน้อย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี จากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Available URL: <http://www.nakornnont.com> สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2549)

1.2 เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือเอกสารอื่นๆ ที่ใกล้เคียง จากหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้วิธีออกแบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 วิเคราะห์กรอบแนวคิด กำหนดนิยามตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อนำมาสร้างประเด็นคำถามที่จะสัมภาษณ์โดยให้ครอบคลุมตัวแปรที่ใช้เป็นกรอบความคิดเพื่อร่างโครงร่างแบบสอบถาม

2.2 หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามที่เป็นโครงร่างในการสัมภาษณ์นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเป็นผู้ให้คำแนะนำในการแก้ไข

2.3 หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดสอบ (Pre – test) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจากตลาดน้ำพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 31 ชุด คิดเป็นร้อยละ 10 ของ

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 310 ตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s alpha or Coefficient alpha) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.93 ก่อนนำไปจัดพิมพ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วจึงประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. นำแบบสอบถามมาตรวจความถูกต้องแล้วให้ คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นจึงทำคู่มือลงรหัส พร้อมทั้งเปลี่ยนข้อมูลเป็นรหัสตัวเลข (Code)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และ ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential analysis) เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยตารางประกอบการบรรยาย โดยประกอบเป็น 4 ส่วนคือ

1. ข้อมูลเชิงพรรณนา
2. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
3. ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. ปัจจัยด้านปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. ข้อมูลเชิงพรรณนา

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล คือ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานที่เกิด ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน และสถานภาพในครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ร้อยละ และจำนวนของข้อมูลส่วนบุคคล

ลักษณะทั่วไป		ร้อยละ (จำนวน) N = 310
เพศ	ชาย	39.7 (123)
	หญิง	60.3 (187)
อายุ	น้อยกว่า 25 ปี	19.4 (60)
	25-35 ปี	30.0 (93)
	36-45 ปี	36.8 (114)
	มากกว่า 45 ปีขึ้นไป	13.9 (43)
สถานภาพ	โสด	40.0 (124)
	สมรส	52.6 (163)
	หย่าร้าง/แยกกันอยู่	3.5 (11)
	หม้าย	3.9 (12)
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	27.7 (86)
	มัธยมศึกษา/ปวช.	21.6 (67)
	อนุปริญญา/ปวส.	31.3 (97)
	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	19.4 (60)
อาชีพ	กำลังศึกษาอยู่	14.2 (44)
	ค้าขาย	36.1 (112)
	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	22.6 (70)
	อื่นๆ เช่น รับจ้าง เจ้าของธุรกิจ เป็นต้น	27.1 (84)

ตารางที่ 1 ร้อยละ และจำนวนของข้อมูลส่วนบุคคล (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป		ร้อยละ (จำนวน) N = 310
รายได้		
	น้อยกว่า 5,000 บาท	45.8 (142)
	5,000–10,000 บาท	28.1 (87)
	10,001–15,000 บาท	17.7 (55)
	มากกว่า 15,000 บาท	8.4 (26)
สถานที่เกิด		
	จังหวัดนนทบุรีโดยกำเนิด	70.0 (217)
	ย้ายมาจากจังหวัดอื่นๆ	30.0 (93)
ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน		
	น้อยกว่า 1 ปี	3.9 (12)
	1–5 ปี	22.3 (69)
	6–10 ปี	17.4 (54)
	มากกว่า 10 ปี	56.5 (175)
สถานภาพในครอบครัว		
	เป็นหัวหน้าครอบครัว	20.3 (63)
	สมาชิกในครอบครัว	79.7 (247)

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.3 เป็นเพศชาย เพียงร้อยละ 39.7 โดยกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดมีอายุ ระหว่าง 36–45 ปี ร้อยละ 36.8 รองมาคือ มีอายุ 25–35 ปี ร้อยละ 30.0 และน้อยที่สุด คืออายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป ร้อยละ 13.9 นอกจากนี้ยังพบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 52.6 รองลงมาคือ โสด ร้อยละ 40.0 และน้อยที่สุด คือ หย่าร้าง/แยกกันอยู่ ร้อยละ 3.9 สำหรับด้านการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษา อนุปริญญา/ปวส. มากที่สุด ร้อยละ 31.3 รองลงมาคือ ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา และ ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. ร้อยละ 27.7 และ 21.6 ตามลำดับ มีเพียง ร้อยละ 19.4 เท่านั้นที่มีการศึกษา ระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า

ด้านอาชีพปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพค้าขายมากที่สุด ร้อยละ 36.1 รองลงมา คือ อาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้าง เจ้าของธุรกิจ เป็นต้น ร้อยละ 27.1 นอกจากนั้นมีอาชีพรับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 22.6 มีเพียงร้อยละ 14.2 เท่านั้นที่กำลังศึกษาอยู่ สำหรับด้านรายได้เฉลี่ย ต่อเดือนนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 5,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 45.8 รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 5,000–10,000 บาท ร้อยละ 28.1 และน้อยที่สุด คือมีรายได้มากกว่า 15,000 บาทต่อเดือน

ด้านสถานะการเป็นคนในพื้นที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นคนนนทบุรี โดยกำเนิด ร้อยละ 70.0 มีเพียงร้อยละ 30.0 เท่านั้นที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น และโดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชุมชน ไทรน้อยมาแล้วมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 56.5 รองลงมาคือ อาศัยมาเป็นระหว่าง 1–5 ปี ร้อยละ 22.3 โดยมีเพียงร้อยละ 3.9 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนไทรน้อยมาแล้วน้อยกว่า 1 ปี นอกจากนี้ยัง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะเป็นสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 79.7 มีเพียงร้อยละ 20.3 เท่านั้นที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชน

ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 8 ข้อคำถาม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้ความเข้าใจ

ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D.	ระดับความรู้
1. การเก็บค่าเข้าชม หรือค่าใช้สถานที่ เช่น ห้องสุขา ค่าที่จอดรถ รายได้ทั้งหมดนี้ใช้ในการบำรุงรักษาสถานที่ให้คงสภาพที่ดีได้ในระยะยาว	1.13	.64	ปานกลาง
2. การรักษาระบบนิเวศน์ให้ยั่งยืน หมายถึง การป็นผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1.51	.57	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความรู้ความเข้าใจ (ต่อ)

ความคิดเห็น	\bar{X}	S.D.	ระดับความรู้
3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการขายของที่ระลึกนั้นเป็นการให้ประโยชน์ที่ยั่งยืนดีกว่าที่ประชาชนท้องถิ่นจะหารายได้จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาใช้ประโยชน์ได้เพียงหนเดียวเท่านั้น	1.57	.60	มาก
4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน	1.63	.56	มาก
5. การรักษาสภาพแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การกำจัดขยะมูลฝอยให้เรียบร้อย	1.63	.56	มาก
6. ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสมบัติของนักธุรกิจที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว	.91	.79	ปานกลาง
7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะไม่เน้นการเที่ยวชมเพื่อความเพลิดเพลิน	1.06	.74	ปานกลาง
8. การเข้าร่วมโครงการในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวกับภาครัฐ และเอกชน คือ หน้าที่ของทุกคนในชุมชนเพราะท่านคือคนที่อยู่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด	1.28	.71	ปานกลาง
ภาพรวม	1.34	.33	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในภาพรวมที่ระดับมาก ($\bar{X}=1.34$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บค่าเข้าชม หรือค่าใช้สถานที่ เช่น ห้องสุขา ค่าที่จอดรถ รายได้ทั้งหมดนี้ใช้ในการบำรุงรักษาสถานที่ให้คงสภาพที่ดีได้ในระยะยาว กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.13$) สำหรับความรู้ด้านการรักษาระบบนิเวศน์ให้ยั่งยืน หมายถึง การ

ปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับมาก ($\bar{X}=1.51$) ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการขายของที่ระลึกนั้นเป็นการให้ประโยชน์ที่ยั่งยืนดีกว่าที่ประชาชนท้องถิ่นจะหารายได้จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาใช้ประโยชน์ได้เพียงหนเดียวเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับมาก ($\bar{X}=1.57$) ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับมาก ($\bar{X}=1.63$) ความรู้ด้านการรักษาสภาพแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การกำจัดขยะมูลฝอยให้เรียบร้อยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับมาก ($\bar{X}=1.63$) ด้านทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสมบัติของนักธุรกิจที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับปานกลาง ($\bar{X}=0.91$) ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะไม่เน้นการเที่ยวชมเพื่อความเพลิดเพลินกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.06$) และสุดท้ายความรู้ด้านการเข้าร่วมโครงการในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับภาครัฐ และเอกชน คือหน้าที่ของทุกคนในชุมชนเพราะท่านคือคนที่อยู่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.28$)

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 8 ข้อคำถาม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหา และอุปสรรค

ปัญหา และอุปสรรค	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านเห็นว่าหน่วยงานทางราชการไม่ได้มีการกำหนดบทบาทให้แก่ชุมชนอย่างชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน	3.42	.80	มาก
2. ท่านเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ควรที่จะมีการเชิญชวนและสนับสนุนชุมชนไปมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะให้ชุมชนแสดงออกเอง	3.55	.88	มาก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหา และอุปสรรค (ต่อ)

ปัญหา และอุปสรรค	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
3. ท่านไม่กล้าที่จะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพราะท่านยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ดีพอ	3.27	.99	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าควรจัดให้มีการอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แก่ชุมชนของท่านเป็นประจำทุกเดือน	3.54	.95	มาก
5. ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐยังควรส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแก่ชุมชนให้มากขึ้น	3.59	1.01	มาก
6. ท่านเห็นว่าหน่วยงานทางราชการได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ในท้องถิ่น	3.44	.94	มาก
7. ท่านเห็นว่าชุมชนของท่านยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์ เพราะอุปกรณ์สื่อสาร เช่น โทรศัพท์ มีไม่เพียงพอ	3.39	1.04	ปานกลาง
8. ท่านเห็นว่า การที่หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ควรให้การสนับสนุนชุมชนเกี่ยวกับอุปกรณ์สื่อสารเพื่อที่ชุมชนจะได้แจ้งข่าวสารได้โดยรวดเร็ว	3.43	.98	มาก
ภาพรวม	3.45	.61	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวปัญหา และอุปสรรคโดยรวมในระดับมาก (\bar{X} =3.45) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่ระดับเห็นด้วยมาก กล่าวคือ ปัญหาด้านหน่วยงานทางราชการไม่ได้มีการกำหนดบทบาทให้แก่ชุมชนอย่างชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน (\bar{X} =3.42) ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ควรที่จะมีการเชิญชวนและสนับสนุนชุมชนไปมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะให้ชุมชนแสดงออกเอง (\bar{X} =3.55) ด้านการจัดให้มีการอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แก่ชุมชน

ของท่านเป็นประจำทุกเดือน ($\bar{X}=3.54$) ด้านหน่วยงานภาครัฐยังคงส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแก่ชุมชนให้มากขึ้น ($\bar{X}=3.59$) ด้านหน่วยงานทางราชการได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ในท้องถิ่น ($\bar{X}=3.44$) ด้านการที่หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ควรให้การสนับสนุนชุมชนเกี่ยวกับอุปกรณ์สื่อสารเพื่อที่ชุมชนจะได้แจ้งข่าวสารได้โดยรวดเร็ว ($\bar{X}=3.43$) มีเพียงปัญหา และอุปสรรคใน 2 ด้าน เท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ ด้านไม่กล้าที่จะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพราะท่านยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ดีพอ ($\bar{X}=3.27$) และด้านชุมชนของท่านยังไม่มีความรู้ที่เพียงพอในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์ เพราะอุปกรณ์สื่อสาร เช่น โทรศัพท์ มีไม่เพียงพอ ($\bar{X}=3.39$)

1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถามทั้งสิ้นจำนวน 11 ข้อคำถาม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1 ท่านร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน	1.19	.77	ปานกลาง
2.ท่านเข้าไปแนะนำตักเตือนนักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว	1.04	.84	ปานกลาง
3.ท่านร่วมกับทางจังหวัด และเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาและดูแลแหล่งท่องเที่ยว	1.00	.86	น้อย
4. ท่านเข้าร่วมโครงการของเทศบาลในการดูแลสุขภาพแวดล้อมของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง	.96	.85	น้อย

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
5. ท่านเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชน กับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน	.90	.83	น้อย
6. ท่านแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือกรรมการชุมชน หากพบเห็นการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว	.99	.97	น้อย
7. ท่านร่วมเดินรณรงค์ในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว กับหน่วยงาน หรือมูลนิธิที่เกี่ยวข้อง	.91	.88	น้อย
8. ท่านเข้าร่วมกับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว	.94	.90	น้อย
9. ท่านดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่าน เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง	1.60	1.07	ปานกลาง
10. ท่านร่วมกิจกรรมกับอาสาสมัครของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	.89	.91	น้อย
11. ท่านมีการชี้แจงให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรัก และหวงแหน และเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	1.01	.94	ปานกลาง
ภาพรวม	1.04	.66	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย เช่นในเรื่องการให้ความรู้ร่วมกับทางจังหวัด และเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาและดูแลแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=1.00$) การเข้าร่วมโครงการของเทศบาลในการดูแลสภาพแวดล้อมของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ($\bar{X}=0.96$) การเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชนกับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน ($\bar{X}=0.90$) การแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือกรรมการชุมชน หากพบเห็นการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=0.99$) การร่วมเดิน

รณรงค์ในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว กับหน่วยงาน หรือมูลนิธิที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}=91$) การเข้าร่วมกับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=94$) และการร่วมกิจกรรมกับอาสาสมัครของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=91$)

สำหรับด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับปานกลางมีทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน ($\bar{X}=1.19$) ด้านการเข้าไปแนะนำตักเตือนนักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติไม่เหมาะสมอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=1.04$) ด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ($\bar{X}=1.60$) และสุดท้ายด้านมีการชี้แจงให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรัก และหวงแหน และเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X}=1.01$)

1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการสำรวจข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

สิ่งที่คนในชุมชนท้องถิ่น ต้องการ คือต้องการให้หน่วยงานของรัฐจัดทำ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น จัดทำเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยว และจัดทำป้ายแนะนำการ ท่องเที่ยว

ส่วนในเรื่องของการพัฒนาสาธารณูปโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวนั้นควรมีการจัดทำ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว และสาธารณูปโภคที่สร้างขึ้นมานั้นควรมีความ กลมกลืนดูเป็นธรรมชาติ และไม่ทำให้ทัศนียภาพที่งดงามถูกบั่นทอนลง

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมีการรื้อฟื้นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีการ แสดง และพัฒนาอาชีพซึ่งเป็นการสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการแต่งกายซึ่งเป็นการ บ่งบอกถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมอันงดงาม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้สามารถจูง ใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังตลาดน้ำไทรน้อย

2. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานที่เกิด ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน และสถานภาพในครอบครัว ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำแนกตามเพศ

เพศ	\bar{X}	N	S.D.
ชาย	1.12	123	.71
หญิง	.99	187	.62
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าเพศหญิง โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย 1.12 มากกว่า .99 หลังจากนั้นจึงพิจารณาความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 6 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	1.286	1	1.286	3.005	.084
	ภายในกลุ่ม	131.790	308	.428		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 6 พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	N	S.D.
น้อยกว่า 25 ปี	.90	60	.58
25 – 35 ปี	.95	93	.66
36 – 45 ปี	1.12	114	.66
มากกว่า 45 ปีขึ้นไป	1.21	43	.69
รวม	1.04	310	.65

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย 1.21 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 36–45 ปี ค่าเฉลี่ย 1.12

ตารางที่ 8 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามอายุ

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	3.748	3	1.249	2.956**	.033
	ภายในกลุ่ม	129.328	306	.423		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	\bar{X}	N	S.D.
โสด	1.06	124	.63
สมรส	1.06	163	.68
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	.59	11	.52
หม้าย	.89	12	.58
รวม	1.04	310	.65

จากตารางที่ 9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส และโสดแล้วมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย 1.06 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพหม้าย และหย่าร้าง/แยกกันอยู่ ค่าเฉลี่ย .89 และ .59 ตามลำดับ

ตารางที่ 10 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามสถานภาพสมรส

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	2.668	3	.889	2.087	.102
	ภายในกลุ่ม	130.408	306	.426		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 10 พบว่า สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	\bar{X}	N	S.D.
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	.95	86	.64
มัธยมศึกษา/ปวช.	.88	67	.59
อนุปริญญา/ปวส.	1.15	97	.63
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	1.17	60	.74
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา หรือต่ำกว่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้อย

ตารางที่ 12 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามระดับการศึกษา

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	4.532	3	1.511	3.596**	.014
	ภายในกลุ่ม	128.545	306	.420		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{X}	N	S.D.
กำลังศึกษาอยู่	1.04	44	.64
ค้าขาย	1.11	112	.69
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	.94	70	.64
อื่นๆ เช่น รับจ้าง เจ้าของธุรกิจ เป็นต้น	1.03	84	.63
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ค้าขายมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.11 รองลงมาคือผู้กำลังศึกษาอยู่ และอาชีพอื่นๆ ค่าเฉลี่ย 1.04 และ 1.03 ตามลำดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพมีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย .94

ตารางที่ 14 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามอาชีพ

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	1.311	3	.437	1.015	.386
	ภายในกลุ่ม	131.765	306	.431		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 14 พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	\bar{X}	N	S.D.
น้อยกว่า 5,000 บาท	1.07	142	.70
5,000–10,000 บาท	.92	87	.64
10,001–15,000 บาท	1.05	55	.58
มากกว่า 15,000 บาท	1.23	26	.60
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 15 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รายได้มากกว่า 15,000 บาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.23 รองลงมาคือรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท ค่าเฉลี่ย 1.07 และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท ค่าเฉลี่ย .92

ตารางที่ 16 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	2.433	3	.811	1.899	.130
	ภายในกลุ่ม	130.643	306	.427		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 16 พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามถิ่นที่เกิด

ถิ่นที่เกิด	\bar{X}	N	S.D.
จังหวัดนนทบุรีโดยกำเนิด	1.08	217	.62
ย้ายมาจากจังหวัดอื่นๆ	.96	93	.73
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 17 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนนนทบุรีโดยกำเนิดมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนจังหวัดอื่นๆ แต่ย้ายเข้ามาอยู่ในจังหวัดนนทบุรี ค่าเฉลี่ย 1.08 มากกว่า .96

ตารางที่ 18 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามถิ่นที่เกิด

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	.95	1	.950	2.214	.138
	ภายในกลุ่ม	132.126	308	.429		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 18 พบว่า ถิ่นเกิดที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 19 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามระยะเวลาในการอาศัยอยู่

ระยะเวลาในการอาศัยอยู่	\bar{X}	N	S.D.
น้อยกว่า 1 ปี	1.42	12	1.05
1-5 ปี	.95	69	.66
6-10 ปี	.99	54	.65
มากกว่า 10 ปี	1.07	175	.62
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 19 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 1 ปีมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.42 รองลงมาคืออาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปี ค่าเฉลี่ย 1.07

ตารางที่ 20 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามระยะเวลาในการอาศัยอยู่

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	2.489	3	.830	1.944	.122
	ภายในกลุ่ม	130.587	306	.427		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 20 พบว่า ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 21 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามสถานภาพในครอบครัว

สถานภาพในครอบครัว	\bar{X}	N	S.D.
เป็นหัวหน้าครอบครัว	1.14	63	.69
สมาชิกในครอบครัว	1.01	247	.65
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 21 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.14 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันมากนัก ค่าเฉลี่ย 1.01

ตารางที่ 22 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามสถานภาพในครอบครัว

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	.752	1	.752	1.749	.187
	ภายในกลุ่ม	132.325	308	.430		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 22 พบว่า สถานภาพในครอบครัวที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

3. ปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยแบ่งระดับความความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00-0.66 มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.67 – 1.33 มีความรู้ความเข้าใจใน

ระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.34 – 2.00 มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามความรู้ความเข้าใจ

ความรู้ความเข้าใจ	\bar{X}	N	S.D.
มีความรู้ ความเข้าใจน้อย	.78	14	.62
มีความรู้ความเข้าใจปานกลาง	.91	125	.55
มีความรู้ความเข้าใจมาก	1.15	171	.71
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 23 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจน้อยค่าเฉลี่ย 1.15

ตารางที่ 24 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามความรู้ความเข้าใจ

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	5.142	2	2.571	6.169**	.002
	ภายในกลุ่ม	127.935	307	.417		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 24 พบว่า ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัจจัยด้านปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปัจจัยด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ดังรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 25 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำแนกตามปัญหา และอุปสรรค

ปัญหา และอุปสรรค	\bar{X}	N	S.D.
เห็นด้วยน้อยที่สุด	.41	2	.19
เห็นด้วยน้อย	.81	25	.63
เห็นด้วยปานกลาง	.83	123	.56
เห็นด้วยมาก	1.19	117	.68
เห็นด้วยมากที่สุด	1.40	43	.64
รวม	1.04	310	.66

จากตารางที่ 25 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าผู้ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคน้อย โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย 1.40 ที่เห็นด้วยมากที่สุด

ตารางที่ 26 การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามปัญหา และอุปสรรค

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS.	df.	MS.	F-Ratio	Sig.
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	15.891	4	3.973	10.340**	.000
	ภายในกลุ่ม	117.185	305	.384		
	รวม	133.076	309			

** Sig < .05

จากตารางที่ 26 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัย คือแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์กรอบแนวคิด ทบทวนทฤษฎี และกำหนดนิยามตัวแปร ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญและการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
2. ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ชุมชนในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 4,251 คน เป็นชาย 2,046 คน เป็นหญิง 2,205 คน
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยในชุมชนอำเภอไทรน้อย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Non-probability sampling ชนิด Convenience sampling จำนวน 310 ตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบสอบถามเพื่อสำรวจระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์

3. การวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์สัมพันธ์แอลฟาของ
ครอนบาค (Cronbach's alpha or Coefficient alpha) และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
ทั้งหมด เท่ากับ 0.93

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป ระดับ
ความรู้ ความเข้าใจ ปัญหา อุปสรรค และระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการ
วิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential analysis) เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ
มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาคน้ำไทรน้อย จังหวัด
นนทบุรี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance:
ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ :
กรณีศึกษาตลาคน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนท้องถิ่นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาคน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ซึ่งสามารถสรุป
สาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเชิงพรรณนา ทั้ง 4 ด้าน

1.1 ข้อมูลทั่วไป จากการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 60.3 เป็นเพศชายเพียงร้อยละ 39.7 โดยกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดมีอายุ ระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 36.8 และน้อยที่สุด คืออายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป ร้อยละ 13.9 นอกจากนี้ยังพบว่า ส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 52.6 โดยมีระดับการศึกษานุปริญญา หรือ ปวส.มากที่สุด ร้อยละ 31.3 สำหรับอาชีพปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างค้าขายอยู่มากที่สุด ร้อยละ 27.7 รองลงมาคือ กำลังศึกษาอยู่ เป็นต้น โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาทมากที่สุด ร้อยละ 45.8 และยังพบว่าส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดนนทบุรี โดยกำเนิด ร้อยละ 70.0 และอาศัยอยู่ในเขตชุมชนไทรน้อย มาแล้วมากกว่า 10 ปี ร้อยละ 56.5 นอกจากนี้แล้วยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะเป็น สมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 79.7 มีเพียงร้อยละ 20.3 เท่านั้นที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

1.2 ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากผลการวิเคราะห์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในภาพรวมที่ระดับมาก ($\bar{X}=1.34$) โดยมีความรู้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับมาก ($\bar{X}=1.63$) และความรู้ด้านการรักษาสภาพแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การกำจัดขยะมูลฝอยให้เรียบร้อยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับมาก ($\bar{X}=1.63$) เช่นกัน โดยด้านที่มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ ความรู้ที่ว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสมบัติของนักธุรกิจที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในระดับปานกลาง ($\bar{X}=0.91$)

1.3 ปัญหา และอุปสรรค ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากผลการวิเคราะห์พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}=3.45$) โดยมีเพียงปัญหา และอุปสรรคด้านไม่กล้าที่จะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพราะท่านยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ดีพอ ($\bar{X}=3.27$) และด้านชุมชนของท่านยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์ เพราะอุปกรณ์สื่อสาร เช่น โทรศัพท์ มีไม่เพียงพอ ($\bar{X}=3.39$) เท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

1.4 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากผลการวิเคราะห์ พบว่าชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ($\bar{X}=1.04$) โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในด้านด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ($\bar{X}=1.60$) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน ($\bar{X}=1.19$) และด้านที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ด้านการเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชน กับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน ($\bar{X} = .90$)

2. การทดสอบความสัมพันธ์

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปร เพศ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานที่เกิด ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน และสถานภาพในครอบครัวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 27 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการมีส่วนร่วมของชุมชน
ท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ตัวแปร	มีความสัมพันธ์	ไม่มี ความสัมพันธ์
เพศ		✓
อายุ	✓	
สถานภาพสมรส		✓
ระดับการศึกษา	✓	
อาชีพ		✓
รายได้เฉลี่ย / เดือน		✓
สถานที่เกิด		✓
ระยะเวลาที่อาศัยในเขตชุมชน		✓
สถานภาพในครอบครัว		✓
ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	✓	
ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	✓	

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ และระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งการอภิปรายผลเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล จากการวิเคราะห์ซึ่งพบว่า อายุ และระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา เสมามเงิน (2538: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี และพบว่า ระดับการศึกษา การมีรายได้ของประชาชน การติดต่อสื่อสารกับผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนา

ตำบล และความคาดหวังผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาตำบล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาตำบล นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับแนวคิดของCohen และ Uphoff (อ้างถึงใน สุเมธ ทรายแก้ว, 2536: 20-21) ที่เสนอว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่ เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน อันได้แก่ อายุ และเพศ, สถานภาพในครอบครัว, ระดับการศึกษา, สถานภาพทางสังคม, อาชีพ, รายได้ และทรัพย์สิน

จากงานวิจัย และแนวคิดดังกล่าวสนับสนุนว่า อายุ และระดับการศึกษาของคน ในชุมชน ท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่อง ด้วยการศึกษาก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และเปรียบเทียบแรงผลักดัน ทางอ้อมที่ทำให้เกิดจิตสำนึกต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นั้นหมายความว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาจะ เกิดจิตสำนึก เห็นคุณค่าของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ ต่อไปในอนาคต เมื่อแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับปัจจัยด้านอายุนั้น กลุ่ม ตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มอายุดังกล่าวเป็นกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด หรือกล่าวได้อีก นัยหนึ่งว่าเป็นกลุ่มที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนมานานมากที่สุด ดังนั้นจึงเกิดความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ และ ส่งผลให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมากกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ

2. ปัจจัยด้านอื่นๆ อันได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจน ปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมใน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลดาวัลย์ พอใจ (2536: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารความรู้ ความ ตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตอำเภอพิปูน จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความ ตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในระดับปานกลาง และโยงได้ว่าความตระหนัก ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของประชาชน นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรินทร์ คล้ายจินดา (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัด สุโขทัย และพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบที่ไม่ แท้จริง โดยมีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ การบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ การขาดข้อมูลการจัดการ ผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม การขาดการประสานงาน และความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ซึ่ง ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวมากขึ้น มีดังนี้ คือ สร้างความศรัทธา สร้างความเข้าใจและความสามารถให้แก่ประชาชน และสร้างองค์ความรู้

ทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน และยังคงคล้องกับงานวิจัยของสุรัชย์ ขวาทอง (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง (อพป.) ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับโครงการ มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในโครงการ และความคาดหวังในประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ

นอกจากงานวิจัยดังกล่าวแล้วยังมีแนวคิดอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นว่าได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนท้องถิ่น ดังเช่นแนวคิดของ สากล สถิตวิทยานนท์ (2532: 166-167) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผน และลงมือทำงานร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรง และมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ

จากแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นเรื่องประเทศไทยยังมิได้ให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่คนในชุมชนเป็นบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ มากที่สุด นอกจากนี้แล้ว การที่คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ปัจจัยเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เนื่องด้วยการท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และจะช่วยลดความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพ ซึ่งนอกจากจะเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมิได้มองว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสมบัติของนักธุรกิจที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปแสวงหาประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการปันผลประโยชน์ส่วนหนึ่งกลับสู่ท้องถิ่นด้วยการจ้างงาน และยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นก็ยังได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินั้น นอกจากนี้แล้วยังเป็นการเปิดโอกาสให้

ประชาชนท้องถิ่นมีงานทำ ซึ่งในกิจการท่องเที่ยวจะเป็นการช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์
ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านไปในตัว เช่น การแสดงพื้นบ้านหรือการขายสินค้าหัตถกรรม
พื้นบ้านเพื่อเป็นรายได้เสริม ซึ่งเป็นการอนุรักษ์งานฝีมือท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงจัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ไม่
เพียงแต่จะส่งผลให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่ยังครอบคลุมถึงการแบ่งปัน
ผลประโยชน์จากธุรกิจท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านรายได้มาใช้เพื่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวเองพัฒนาไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการศึกษาที่ค้นพบ ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อที่จะรื้อ
ฟื้นวิถีชีวิตแบบไทยดั้งเดิมของชาวไทรน้อย และให้มีความเป็นธรรมชาติในสิ่งก่อสร้างต่างๆ
บริเวณตลาดน้ำแห่งใหม่ เช่น การก่อสร้างทางเดินเท้าต่างๆ ที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกันทั้งตลาดน้ำควร
ทำด้วยไม้เพื่อให้ดูเหมือนกับไปสู่อุดม เนื่องจากพบว่าคนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในด้านการ
ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของตนเองเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่ง
ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงมากที่สุด

1.2 หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนควรจัดกิจกรรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์
แหล่งท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชนมากขึ้นเพื่อคนในชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นของตนเอง เนื่องจากพบว่าคนในชุมชนยังไม่กล้าตัดสินใจ
เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

1.3 ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์องค์กรที่มีความเกี่ยวข้องควรมีการจัดเอกสาร
เผยแพร่การท่องเที่ยว ตลอดจนมีการติดตั้งป้ายนำทางการท่องเที่ยวต่างๆ ให้ครบถ้วน และติดตั้ง
อุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.4 ในด้านการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้คนใน
ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดย จัดให้ผู้ที่มียาได้ไม่น้อยมาอยู่อาศัย โดยมีค่าใช้จ่ายต่ำ ทำการ
พัฒนาอาชีพตามวิถีชีวิตไทยแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกาย
ของชุมชนดังกล่าว จะต้องมียุคดั้งเดิมอย่างแท้จริง เพราะกิจกรรมย้อนยุคเหล่านี้สามารถสร้าง
รายได้ให้แก่สมาชิกผู้ร่วมโครงการ และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอีกด้วย

1.5 แนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวโดยใช้ตัวกลางคือประชาชนมีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนยาวนาน จึงเกิดความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ ด้วยการจัดทำแผนให้คนกลุ่มนี้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เช่น การเก็บขยะมูลฝอยเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม การพัฒนาการสื่อสาร หรือการสร้างสำนักใหม่กว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสมบัติร่วมกันของทุกคนในชุมชน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาผู้วิจัยมีข้อจำกัดในการจัดเก็บข้อมูลของคนในชุมชน ดังนั้นเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มีมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าการวิจัยครั้งต่อไปควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้

2.1 ควรศึกษาถึงกระบวนการในการชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยตรงของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพราะผลจากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้ ดังนั้นจึงไม่รู้ว่าตนเองควรปฏิบัติตนอย่างไรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นตลอดจนศึกษาถึงกระบวนการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

2.3 ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในแต่ละหน่วยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการพัฒนา และส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

2.4 ควรศึกษาการมีส่วนร่วม ในเชิงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพื้นที่เพื่อพัฒนาตลาดน้ำไพรน้อยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

แบบสอบถามเลขที่.....

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
: กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำโครงการวิจัย ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมความลงในช่องว่าง

1. เพศ	☐ 1. ชาย	☐ 2. หญิง
2. อายุ	☐ 1. น้อยกว่า 25 ปี	☐ 2. 25 – 35 ปี
	☐ 3. 36 – 45 ปี	☐ 4. มากกว่า 45 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพสมรส	☐ 1. โสด	☐ 2. สมรส
	☐ 3. หย่าร้าง/แยกกันอยู่	☐ 4. หม้าย
4. ระดับการศึกษา	☐ 1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	☐ 2. มัธยมศึกษา / ปวช.
	☐ 3. อนุปริญญา / ปวส.	☐ 4. ปริญญาตรี / สูงกว่า
5. อาชีพปัจจุบัน	☐ 1. กำลังศึกษาอยู่	☐ 2. ค้าขาย
	☐ 3. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	☐ 4. อื่น ๆ
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	☐ 1. น้อยกว่า 5,000 บาท	☐ 2. 5,000 – 10,000 บาท
	☐ 3. 10,001 – 15,000 บาท	☐ 4. มากกว่า 15,000 บาท
7. ท่านเป็นคนจังหวัดนนทบุรีโดย....	☐ 1. โดยกำเนิด	☐ 2. ย้ายมาจากจังหวัดอื่น (ระบุ)

8. ท่านอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนนี้นานเท่าใด

1. น้อยกว่า 1 ปี

2. 1 – 5 ปี

3. 6 – 10 ปี

4. มากกว่า 10 ปี

9. สถานภาพในครอบครัว

1. เป็นหัวหน้าครอบครัว

2. สมาชิกในครอบครัว

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

ข้อความ	ใช่	ไม่แน่ใจ	ไม่ใช่
1. การเก็บค่าเข้าชม หรือค่าใช้สถานที่ เช่น ห้องสุขา ค่าที่จอดรถ รายได้ทั้งหมดนี้ใช้ในการบำรุงรักษาสถานที่ให้คงสภาพที่ดีได้ในระยะยาว			
2. การรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน หมายถึง การปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ			
3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการขายของที่ระลึกนั้นเป็นการให้ประโยชน์ที่ยั่งยืนดีกว่าที่ประชาชนท้องถิ่นจะหารายได้จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาใช้ประโยชน์ได้เพียงหนเดียวเท่านั้น			
4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน			
5. การรักษาสภาพแวดล้อมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การกำจัดขยะมูลฝอยให้เรียบร้อย			
6. ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสมบัติของนักธุรกิจที่ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่จะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว			
7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะไม่เน้นการเที่ยวชมเพื่อความเพลิดเพลิน			
8. การเข้าร่วมโครงการในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวกับภาครัฐ และเอกชน คือ หน้าที่ของทุกคนในชุมชนเพราะท่านคือคนที่อยู่ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด			

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านเห็นว่าหน่วยงานทางราชการไม่ได้มีการกำหนดบทบาทให้แก่ชุมชนอย่างชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน					
2. ท่านเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ควรที่จะมีการเชิญชวนและสนับสนุนชุมชน ไปมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะให้ชุมชนแสดงออกเอง					
3. ท่านไม่กล้าที่จะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพราะท่านยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ดีพอ					
4. ท่านเห็นว่าควรจัดให้มีการอบรม และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แก่ชุมชนของท่านเป็นประจำทุกเดือน					
5. ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐยังควรส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแก่ชุมชนให้มากขึ้น					
6. ท่านเห็นว่าหน่วยงานทางราชการได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ในท้องถิ่น					
7. ท่านเห็นว่าชุมชนของท่านยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์ เพราะอุปกรณ์สื่อสาร เช่น โทรศัพท์ มีไม่เพียงพอ					
8. ท่านเห็นว่า การที่หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ควรให้การสนับสนุนชุมชนเกี่ยวกับอุปกรณ์สื่อสารเพื่อที่ชุมชนจะได้แจ้งข่าวสารได้โดยรวดเร็ว					

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

คำถาม	การปฏิบัติ			
	ทุกครั้ง	สม่ำเสมอ	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านร่วมมือเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน				
2. ท่านเข้าไปแนะนำคัดค้านักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว				
3. ท่านร่วมกับทางจังหวัด และเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาและดูแลแหล่งท่องเที่ยว				
4. ท่านเข้าร่วมโครงการของเทศบาลในการดูแลสภาพแวดล้อมของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง				
5. ท่านเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชน กับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน				
6. ท่านแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือกรรมการชุมชน หากพบเห็นการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว				
7. ท่านร่วมเดินรณรงค์ในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว กับหน่วยงาน หรือมูลนิธิที่เกี่ยวข้อง				
8. ท่านเข้าร่วมกับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว				
9. ท่านดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง				
10. ท่านร่วมกิจกรรมกับอาสาสมัครของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว				
11. ท่านมีการชี้แจงให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรัก และหวงแหน และเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว				

12. ท่านมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

.....